

2294

జ్ఞాతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక
సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 6

రాజమహేంద్రవరము 1-9-1983

సంచికలు 20, 21

—* ఈ సంచికలో *—

1) నన్నయ - సూక్తినిధి.	పేజీ 1
2) జానపద సాహిత్యము - పెద్దబొబ్బిలిరాజు కథ.	8
3) శకటరేఖ నిర్ణయము - ఒక పరిశీలన.	7
4) సమాధిలో స్వగతాలు - ఒక పరిశీలన.	8
6) కవితా సమాలోచన.	11
6) కుమారి లక్కరాజు నిర్మల 'కల్పన' కవితా సంకలనం.	12
7) రామాయణ కల్పవృక్షము - మధ్యాక్కరలు.	13
8) వివిధ ప్రాంతాల బ్రాహ్మణులు - వారి ఆచారాలు.	15
9) 'తిమిరంతో సమరం - రచనా వ్యూహం'	16

గబోవు సంచికలో ఆంధ్ర ప్రబంధాలలో చంద్రోపాలంధనం, కుంతి కావ్య కవితా పైకివ్యం, 17వ శతాబ్దినాటి బ్రాహ్మణుల తరతరాల ఆంధ్ర కల్పకళ, విజ్ఞాన విజ్ఞానం మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును

ండా : సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6-50.

విడిప్రతి 60 పై

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

న న్న య - సూక్తినిధి

- శ్రీ పోలేపెద్ది కాధాకృష్ణమూర్తి, ఎం. ఏ.

సారమతిం గవీంద్రులు ప్ర
సన్న కథాకవిత్వార్థయుక్తి లో
జారసి మేలు నా సితరు
అక్షరరమ్యత నాదరింప నా
వాడుచితార్థ సూక్తినిధి.
నన్నయభట్టా తెనుగునాథ మహా
భారత సంహితా రచన
బంధురః డయ్యో జగద్దితంజగత్.
(ఆది 1-26)

భారతావతారికలో ఆదికవి నన్నయ
భట్టారకుడు తననుగుతించి తాను వ్రాసు
కున్న పద్య మిది.

ఈపద్యంలో మనకు ప్రధానంగా
నాలుగు పదాలు కనిపిస్తే. ప్రసన్నకథా
కవిత్వార్థయుక్తి (దీనికి 'కలితార్థయుక్తి'
అని పాఠాంతరం వుంది) అక్షరరమ్యత,
నానాదుచితార్థ సూక్తినిధి, జగద్దితము.

వీటిలో మొదటి రెండు పదాలు
నన్నయగారి కవిత్వానికి, మూడవది
నన్నయగారికి విశేషణాలు. నాలుగవది
నన్నయగా రాసించిన కావ్యప్రయోజనం.

అసలు సాహిత్యానికి ప్రయోజనాలు
రెండు. ఒకటి ఆనందం, రెండవది ఉప
దేశం. అంతే సీతీవోధ. వీటిలో ఆనందం
తానే ప్రయోజనాన్ని ప్రసన్నకథా కవి

త్వార్థయుక్తి వలన, అక్షరరమ్యత వలన,
ఉపదేశాన్ని తాను చెప్పిన సూక్తుల వలన
సాధించాడు నన్నయ.

అంధ్రమహాభారతం చంపూ కావ్యం.
నన్నయగారు తాను చెప్పదలచుకున్న
సూక్తుల్ని పద్యంలోను, వచనంలోను
చెప్పారు.

పద్యంలో సూక్తిని చెప్పేవిధానంలో
రెండు పద్ధతుల్ని పాటించాడు నన్నయ.
ఒక్కొక్కసారి పద్యంలోని కొంత భాగ
ములో కథ, లేదా ఒక వ్యక్తి తాలూకు
సంభాషణ, చెప్పి; మిగిలిన భాగంలో
నీతిని చెబుతుంటాడు. ఇది ఒక పద్ధతి.
ఒక్కొక్కసారి పద్యం అంతటాగూడ నీతి
మాత్రమే చెబుతాడు. ఇందులో కథ
గాని, కథకు సంబంధించిన పాత్రల
ప్రసక్తిగాని ఏమీ వుండదు.

ఇతరు లెవరైనా మనకు ఆ పద్యాలని
చదివి వినిపించినట్లయితే, ఆ పద్యాలు ఏ
సందర్భంలోవి? ఎవరు ఎవరితో చెప్పారో
అవే విషయాలు అంత త్వరగా మనకు
నుర్తుకరావు. ఇది మరొక పద్ధతి.

మొదటి పద్ధతికి చెందిన పద్యాలు -
సూక్తి, కథాభాగం కలిసివున్నవి నన్నయ

భారతంలో కోకొల్లలుగా వున్నై. వాటి
నన్నింటినీ వివరించటం ఈవ్యాస లక్ష్యం
కాదు. అందుచేత రెండవ పద్ధతికి చెందిన
పద్యాలును - కేవలం సూక్తి మాత్రం ఉన్న
పద్యాలను గురించి వివరించటమే ఈ
వ్యాసానికి ముఖ్యోద్దేశం.

పరీక్షిన్యహారాజ శమీకుడి మొదలో
చచ్చిన పామును వేసి వెళ్ళాడు. శమీ
కుని కుమారుడు కృంగి కృకుడు తాళి
మునివతన ఈవిషయం తెలుసుకొని వచ్చి
తుడై మోతండ్రిని ఈవిధంగా అతయో
నించిన పరీక్షితుడు ఈరోజు మొదలు
ఏడురోజుల తాళుల తరుకవిషాగ్నివస్తుడై
యముపడవానికి చేళతాడు అని శమీకు
చాడు. తర్వాత ఆవిషయాన్ని తర్వాత
చెప్పాడు. విషయాన్ని విన్న శమీకుడు
చాలాబాధపడి, కృంగితో ఇట్లా అన్నాడు.

శ్రోధమ తపముం జెలచును
గ్రోధమయణిమాడు లెనగుచుండు తాళు
గ్రోధమ ధర్మక్రియలకు
బాధయగుం గ్రోధిగాఁ డపక్వికిఁ జచ్చేకి
(ఆది. 2-172)

అతర్వాత శమీకుడు కృంగికి తన
యొక్క ప్రా శస్త్రాన్ని గురించి
చెప్పాడు.

తమలేని తపసి తపమును
బ్రతుక్తునంపడయె ధర్మబాహ్యప్రభు రా
జ్యము భిన్నకుంభమున తో
యము లట్టుల యధ్రుకుంబులను నిది
యెల్లక. (ఆది. 2-173)

ఓర్పులేని తాపసియొక్క తపోధనం, జాగ్రత్త వహించనివాని సంపద, అధర్మ పరుడైన రాజయొక్క రాజ్యం, ఇవన్నీ కూడా పగిలినవండలాని నీళ్ళలాగా తీరాకాలంలో - అనతికాలంలోనే - నశించి పోతాయి.

పై అవలక్షణాలవలన కలిగే సద్యః ఫలితాన్ని వివరించటానికి నన్నయ చక్కని ఉపమానాన్ని ప్రయోగించాడు.

తమ బొన్నత్యాన్ని గురించి ధర్మ జానోపదికి చెప్పాడు.

‘తమగలవానికిఁ బృథ్వీ
మహానద నిత్యంబు విజయసంసిద్ధి యగున్;
తమి యైనవాని భుజ వి
క్రమము గడున్ వెలయు సర్వకార్య
తమమై. (అరణ్య. 1-228)

తమగలవాడు భూదేవితో సమానుడు. అతనికి అన్ని పనులలోనూ విజయమే లభిస్తుంది. వాని భుజబలానికి తమ కనుక తోడయినట్లయితే అతనికి సర్వకార్యాలూ వెలవేలుతాయి.

అక్రొధుడి కైక్కిరియింపును గురించి శుక్రాచార్యుల వారు దేవయానికి చెప్పాడు.

అతను గొప్ప నియమంతో వేలకొద్దీ యాగాలు చేసి, యాచకులకు ఘనమైన దక్షిణల నిచ్చినవానికంటే అధిక డబ్బు.

‘అనుపమ నియమాన్వితులై
యమానదక్షిణలఁ గ్రతుసహస్రంబులు నే
సినవారికంటే నక్రొ
ధుడగు గరం బధికుడంద్రు తత్త్వ
విధిజ్ఞుల్.’ (అది. 8-146)

ఇతరులు మనపట్ల కోపించినప్పుడు మనం ఏవిధంగా ప్రవర్తించాలి? ఏవిధ ముగా మనసుకుంటే లోకం గౌరవిస్తుంది? అనే విషయాన్ని గూడ అతనే అవిడకు చెప్పాడు.

‘అలిగిన నలుగక యెగ్గులు
పలిగిన ముతీ విసనియట్లు ప్రతివచనంబుల్’

వలుకక బన్నము వడి యెడఁ
దలపక యున్నతఁడ చూడ ధర్మజ్ఞఁ
డిలన్.’ (అది. 8-147)

ఇతరులు తనపట్ల కోపించినట్లయితే, తను తిరిగి కోపపడగూడదు. తన మనసుకు కష్టం కలిగేవిధంగా మాట్లాడినప్పటికీ వినిపాడ విననివిధంగా మానంగా వుండాలి. అవమానించబడినాడ దాన్ని పట్టించుకో గూడదు.

అంటే నిష్కారణంగా అవమానించబడ్డ ప్రతివాడూ ఈవిధంగా జీవచ్ఛవంలాగా పడివుండా అనికాదు శుక్రుడి తాత్పర్యం. సమయాసమయాలు, తరతమ భేదాలు గుర్తించాలి. తొందరపడి మాట తూలగూడదు. చేయి విడల్పుగూడదు. ఒదిగి వుండటం చిన్నతనమేమీ కాదు అని శుక్రుడి ఉద్దేశం.

‘అనువుగానిచోట నధికుల మనరాదు
కొంచె ముండులెల్ల కొడువగాదు
కొండయద్దమందుఁ గొంచెమైయుండదా’

అన్న వేమన్నగారి అభిప్రాయం నన్నయగారి ఈ భావబింబాలకి ప్రతిబింబమే!

క్రొధగుణాన్ని గురించిన నన్నయగారి ఈపద్యాలను చదువుతుంటే భగవద్గీతలోని ఈశ్వోకం గుర్తువస్తుంది.

‘క్రొధా ద్భవతి సమ్మోహః
సమ్మోహాత్ స్మృతి విభ్రమః ।
స్మృతి భ్రంకా ద్భుద్భివాళః
బుద్ధినాశాత్ ప్రణశ్యతి ॥’ (2-68)

క్రొధవశమైన మానవుడు నశించినా తాడు అని సారాంశం.

యయాతి ఘోరతపస్సు చేసి, తత్ఫలితంగా ఇంద్రలోకానికి వెళ్ళాడు. ఇంద్రుడు అతణ్ణి పూజించి, ‘నీవు నీ కుమారుడికి రాజ్యాన్ని అప్పగించే సమయంలో అతనికి నేర్పిన నీతి ఏమిటి? అని అడిగాడు.

దానికి యయాతి ఈవిధంగా సమాధానం చెప్పాడు.

‘ఎటుక గలవారి చరితలు
గలచుచు సజ్జనులగోష్ఠిఁ గడలక ధర్మం
బెఱుఁగుచు నెఱిగిన దానిని
మఱవ కనుష్ఠించునది సమంజస బుద్ధిన్.’
(అది. 8-208)

‘శ్రీరామవ ద్వర్తితవ్యం న రావణవత్’
శ్రీరామచంద్రునిలాగా ప్రవర్తించాలి, రావణునిలాగ కాదు. అని పెద్ద అన్నాడు.

కనుక ప్రతివ్యక్తి మహాత్ముల నడవడి ఏవిధంగా వుంటుంది? అనే దాన్ని గురించి తెలుసుకొంటూ, సజ్జనులతో స్నేహించేస్తూ, ధర్మప్రకారాన్ని గురించి తెలుసుకుంటూ, ఆ తెలుసుకున్నదాన్ని అచరణలో పెట్టాలి. ఆవిధంగా చేసిన వాడే ధర్మజ్ఞుడు.

‘వివాహమైన తర్వాత స్త్రీ ఎక్కువ కాలం భర్తకు దూరంగా, పుట్టినిట్లో ఉండగూడదు. అట్లా వుంటే అవిడ ఎంతటి సాధ్య విసప్పటికీ అపనిందల పాలౌతుంది. భార్యకు నిజమైన రక్షణ భర్తవద్దనే వుంటుంది.

కన్యామహర్షి శతంతలను అత్తవారింట్లో పంపుతూ ఈవిషయాన్ని చెప్పాడు.

‘ఎట్టి సాధ్యులకును బుట్టిన యిండ్లను
బెద్దకాలమునికి తద్ద తగదు
పతుల కడన యనికి సతులకు ధర్మవు
సతుల శేడుగడయుఁ బతుల చూపె.
(అది. 5-66)

‘అభయం సర్వభూతేభ్యోః
దదా మ్యేత ద్వితం మమ’
(రామాయణం-యుద్ధ. 18-34)

అన్నాడు శ్రీరామచంద్రుడు.

శరణాగత రక్షణానికి మన సంస్కృతిలో గొప్ప ప్రాధాన్యం వుంది.

‘ధైర్యమృతుడై ప్రార్థించినవాడిని, అతిథి అభ్యాగతులను, భయపడుతున్న వాడిని, శరణుకొరినవాడిని, చంపటానికి

పాలుపడే దుగ్గాద్దడికి ఈ లోకంలోనూ పరలోకంలోనూ సుఖం వుండదు.'

ఈనూక్తి ఏకచక్రపురనివాసి ఐన ఒక బ్రాహ్మణుడు కంటిదేవితో చెప్పాడు.

బకాసురుడికి ఆహారంగా వెళ్ళే వంతు ఆరోజు ఆ బ్రాహ్మణుడి ఇంటికి వచ్చింది. అయింటి సభ్యులు 'నేను వెళతానంటే నేను వెళతా' వని పోటీపడుతున్నారు. పొండవులు కంటిసమేతంగా ఆ బ్రాహ్మణుడి యింట్లో నే నితాసం చేస్తున్నారు.

ఈ దృశ్యాన్ని చూసిన కంటి 'నా కుమారులలో ఒకణ్ణి ఆ రాక్షసుడికి ఆహారంగా పంపుతా' నన్నది.

ఆ మాటలు విన్న బ్రాహ్మణుడు కంటితో పైమాటలు చెప్పాడు.

'ధృతిసేడి వేడెడు వానిని నతిథిని నభ్యాగతుని భయస్థుని శరణాగతుఁ జంపఁగ నొడఁబడుదు ర్భృతి కిహముం బరము గలదె మదిఁ

కింపన్.' (ఆది. 6-274)

'తనవద్ద పనిచేస్తున్న ఉద్యోగస్థులకి సకాలంలో జీతాలు ఇవ్వాలి' అనే విషయాన్ని నారదుడు ధర్మరాజుకు చెప్పాడు.

'తమతమ కనియెడు తటి జీతము గానకి నవయు భటులదార్గత్యవిషాదము లేలినవాని కత

శ్యము నెగ్గినరెంచు నతఁడు శక్రవంశజనన్' (సభా. 1-38)

'సకాలంలో జీతాలిందకపోతే ఉద్యోగులు బాధపడతారు. ఆ బాధ యజమానికి హాని కలుగజేస్తుంది. అతడు జేవేంద్రుడైనా సరే.'

'భూరి గుణోన్నతు లనఁదగు వారికి ధీరులకు ధరణివల్లభులకు వాక్పారుష్యము చన్నె మహా దారుణ మది విషముకంటె దహనము

కంటెన్.' (సభా. 2-17)

వాక్పారుష్యం అనేది విషం కన్న, అగ్నికన్న దారుణమైనది. కనుక గుణవంతులు, ధీరులు, రాజులు దాన్ని దగ్గరకు రానియ్యకూడదు.

జానపద సాహిత్యము - పెద్దబొబ్బిలిరాజు కథ

- శ్రీ బోగా ఈశ్వర్ కుమార్.

బొబ్బిలియద్దము 24-1-1757 న జరిగినది. అనగా నేటికి రెండువందల పాతిక సంవత్సరములు అయినది. నాటినుండి నేటివరకు బొబ్బిలి పౌరుషమును ఆంధ్ర ప్రజ క్లాఫించుచునే యున్నది. అది కథలుగా, కావ్యములుగా, గేయములుగా, వివిధ ప్రక్రియలుగా వెల్లివిరిసినది. యథా తథముగ జానపదములు ఏరోజున వెలిసినవో చెప్పలేము. అవి 'ముఖే ముఖే సరస్వతి' వంటివి నూరుసంవత్సరములక్రితమే 'పెద్దబొబ్బిలిరాజుకథ' అను పేరిట ప్రచారమున గల ఈ జానపదము పండితులచే పరిష్కరింపబడి యున్నది. అయినను ప్రకృత గేయమున జానపదుల భాషా నుడికారముతో పాటు మాండలికములు,

తరభాషా పదములు అటులనే యున్నవి. నాటికి ఆంగ్లభాషాప్రాచుర్య మంతగా పామరులపై లేదుకాబోలు. కాని ఉర్దూ పదప్రయోగము జనసామాన్యమునకు అతి సాధారణము, తప్పనిసరి అయినది. ప్రస్తుత పదములలో ఉర్దూపదములు కొల్లలుగా కాన్పించును.

ఈవ్యాసమున కొన్ని కవితా విశేషములతోపాటు మాండలిక పదప్రయోగములు కూడా పరిశీలించెదము.

మహాభారత కాలముననే జూద మొక గౌరవప్రదమైన క్రీడ. జూదమునకైన ఆహ్వానమును ధర్మజ్ఞుడైన ధర్మరాజే కాదనలేకపోయినాడు. నాటినుండి నేటి వఱకు భారతసంస్కృతిలో జూదమునకు

ధర్మరాజు రాజనూయాధ్వరంలో శ్రీ కృష్ణుడికి ప్రధానతాంబూల మిచ్చి గౌరవించాడు. శిశుపాలుడు దీన్ని సహించలేకపోయాడు. కృష్ణుని, భీష్ముని పరోక్షంగా ధర్మరాజును గూడ నానా దుర్భాషలాడాడు. తర్వాత అక్కడ వుండటం యిష్టంలేక, సభాభవనాన్ని వదిలి బయటకు వెళ్ళాడు.

అప్పుడు ధర్మరాజు వానివెనకనే వెళ్ళి అనునయిస్తూ పైమాటలు చెప్పాడు.

జూదం సప్తవ్యసనాల్లో ఒకటి. షట్ప్రకవర్తుల్లో రెండవవాడైన నతిమహారా జంతటివాడే ఆ వ్యసనంవలన నానా యాతనలు పడ్డాడు. అందుచేతనే 'జూదం పనికిరాదు' అంటున్నాడు ధర్మరాజు దుర్యోధనుడితో.

కుటిలమార్గులయిన కుత్సికకితవుల తోడఁ గడఁగి జూదమాడఁ జనదు దానఁజేసి యర్థ ధర్మ వివర్జితులగుదు రెట్టివారు జగములోన.

(సభా. 2-167)

'పెద్దపెద్ద అనుభవాలలోనుంచి వదిలించిన చిన్న చిన్న మాటలే సామెతలలో అన్నాడు పెద్దలు.

ప్రతి నూక్తి వెనుకా ఆ నూక్తికారుడు అనుభవించిన, లేదా లోకాన్ని చదివి గ్రహించిన విషయం చాల వుంటుంది. తన సమకాలికులు, తన తర్వాతివాళ్ళు స్వయంగా అనుభవించి తెలుసుకునేక్రమ అవసరము లేకుండా కవులు తమ అనుభవాలని నూత్తలద్వారా తమ జాతికి అందిస్తారు.

నన్నయభట్టారకులవారు గూడ తమ నాటి సమాజాన్ని, సమాజానికి ప్రతినిధి బమైన వ్యాసభారతాన్ని చదివి తాము గ్రహించిన విషయాలుని నూత్తలదూపాన తన భారతంలో నిక్షిప్తం చేశారు.

'నానారుచిరార్థ నూక్తినిధి' అని సార్థక విరుదాంచితులయ్యారు.

హృద విశిష్టస్థాన మేర్పడినది. కోడిపుం
జాల పంపెములు హృద అట్టివియే.

విజయనగర ప్రభు వగు విజయరామ
రాజు బొబ్బిలి సంస్థాపాధీశుడగు వెంగళ
బాయునకు ప్రాసిన జాబు ఇట్లున్నది.

‘తూటంచక వినండి మీరు వెంగళ
రాయుండు

చిన్నకునది దా చిత్తగించుము వెంగళ
రాయుండు

కోడిపంపెము యాడను యిప్పుడు

యిచ్చనుగొన్నాను

కోడిపంపెము ఆదుతామయ్యా

వెంగళరాయుండా

విజయనగరము బొబ్బిలి యెల్ల

యెందున యిప్పుడు దా

జేరాలు యివట వేయించవలెను

వెంగళరాయుండా

గురువారమందే వచ్చెదము

యెల్ల గుడకులే దా

ముట్టుప్రక్కల కోళ్ళను కాజా

తయారుచేసుకొని

గురువారమందు చేరవలెనయ్యా

యెల్లసదరుకు దా

నాతాలకాయందలి కోళ్ళ నంతయు

తెప్పించుతాను

కోడిపంపెము అడి మనము

తమాష కాస్తాము

మీరు గలిచితే కీర్తి పేరూ

మీకే గలుగూను

మేము గలిచితే కీర్తి పేరూ

మాకే గలుగూను

మొందు వెనుక చూడవద్దయ్య

వెంగళరాయుండా

ఇంకను జాబులు మీరు వ్రాయుడు

వెంగళరాయుండా

ఇందు ‘మీరు గలిచితే కీర్తి, పేరూ

మీకే గలుగూను. మేము గలిచితే కీర్తి, పేరూ

మాకే గలుగూను, మొందు వెనుక చూడవ

ద్దయ్య వెంగళరాయుండా’ అన్న

మాటలు నిర్మింపబడినట్టివి. ఇట్టి జాబుపు
లాలసత్వము నాడొక వీరోచిత అత్యు
మాగా నిర్మింపబడినది. ఉత్తరము అందు
కొనిన వెంగళరాయుడు సందేహింపక
వెంటనే కోడిపంపెములకు అంగీకారము
నందినాడు. విజయరామరాజు 77 పాలె
గాండ్రకు జాబులు వ్రాసినాడట. అటు
అనే రంగరాయుడు డెబ్బదియేడు పుణ్య
దారులకు జాబులు వ్రాసినాడట. కోడి
పంపెములు జరుకు మన్నప్రాంతమునకు
రాజులు వెడలిన వర్ణనము చదివినచో
బొబ్బిలి విజయనగరముల పాలనమునందు
గల చిన్న పెద్ద అధికారులందఱు ఆటస్థు
లమనకు చేదినటుల కాన్పించును. ఆ పంపె
ములకై ప్రత్యేకముగ కోళ్ళను పెంచు
చున్నటుల తెలియును.

క్రింది వర్ణనములు చూడుడు.

‘రాజు అందరు రావలెనయ్యా

కోడిపంపెమునకు

వంతవంత అత్యుకోళ్ళు దాబుకు తెన్నండి

తూలాగున వ్రాసినాడయ్య

జాబులు యిప్పుడూ దా

మంచివన్నెల కోడినియంతబట్టుతున్నార

కుడ్డమైనకోళ్ళను యిప్పుడు తయారుచేసీరి

దేగవన్నెకోళ్ళను యిప్పుడు తయారుచేసీరి

విజయనగరము తెచ్చినారు కోళ్ళను

యిప్పుడూ దా

వీదోవప్రక్క కాచిన కోళ్ళు యిన్నవి

యిప్పుడైతేనూ’

‘జాబులుచూచి సంతోషపడ్డారు

యెలమదొరలుదా

మంచిదన్నారు బాగన్నాడు

రాణువలంతానూ

వంత వంత కోళ్ళను యిప్పుడు

బట్టుకు యున్నారు

పేరుయెత్తిన కోళ్ళను యిప్పుడు

బట్టుకు యున్నారు

కోళ్ళ నంతయు తయారుచేసీరి

యెలమదొరలుదా

నానాకోళ్ళను తెచ్చుకొన్నాడు

వెంగళరాయుడు

పొదరికోళ్ళను తెచ్చుకొన్నాడు

వెంగళరాయుడు’

‘బారాకోడి’ అనునది కోళ్ళజాతిలో
మేలయినది కాబోలు. బలమునకు, పొరు
షమునకు దాని కేరు చెప్పబడుచుండును.

‘చావంటె మీరు భయపడవలదు

బారాకోడిదా

ఎన్నాళ్ళు బ్రతికిన చావు నీడ్డమె

బారాకోడిదా

బొబ్బిలియందు పుట్టిసావుర బారాకోడిదా

బొబ్బిలిపారికి యిప్పుడు నీవు కీర్తి తెన్నండి

యీ రీతిగా పలికినాడయ్య

పాపారాయుండు’

బొబ్బిలికథ వీరరసమునకు పెట్టినది
పేరు. కానపదుల మాటలలో, పాటలలో
శబ్దాడంబరముకన్న రసద్వప్తియే మిన్న.
ఈక్రింది కోళ్ళవర్ణన యుద్ధవీరుల వర్ణనను
పోలియున్నది.

‘వచ్చేటి కోళ్ళను కన్నుల కాచెను

బారాకోడిదా

యెగిరి యెగిరి యిరవై ముప్పై

కోళ్ళను జంపెను

దూకులు దూకిన ముప్పైకోళ్ళను

తాయిగ జంపెను

కాళ్ళకిందికి కావడీసెను బారాకోళ్ళను

వక్కకాలితో తొక్కి కాలిక త్తితో

గొంగులు గోసేను

రక్కలయినా తాటించినాదిరా

రాయుడి కోడేమి

రక్కలక్రిందా కొన్ని కోళ్ళుగా

హత్తమి పోయినావి

ఏతట్లు కాచినగాని కోడిపుంజాలేమి

యెగిరితన్ని కోళ్ళయిప్పుడు తాయిగ

చంపేను’

బొబ్బిలికారిని వలస బొమ్మన్నాడు
ఋషి. అంత రాయబారమునకు వచ్చిన
ధర్మారాయుడు ఇట్లు పల్కినాడు.

‘వొకరి యిట్లు యొకరి కివ్వను
యెవ్వరి కొడుకురా
నిన్ను నమ్మివచ్చినాడా విజయరామరాజా
వారి తాత తండ్రూలూ ముందుగ
హతమై పోయినారు
తుమ్మలగుంట యుద్ధమునాడూ
జగన్నాథరావు
లక్షలక్ష దండూలోనూ
హతమై పోయినాడూ
జలుషపాటి యుద్ధమునాడూ
జగన్నాథరావు
ఏడువేల ఏన్నుటిదండు
హతమై పోయినాది
రాజాగారికి వ్రాత వ్రాసియున్నది
బొబ్బిలిమీదానూ
బొబ్బిలి వారిచే చావనువారికి
పంత మున్నాది
పుట్టినచోట చావడానికి
బ్రహ్మ వ్రాయలేదు
పట్టుకోటకు బలియిచ్చెడ రాజాగారినిదా
పన్నెండేండ్లుసాముచేసితి సాధనగరడిలో
లాయమందున్న బారాతీడికి
అగువులు చిక్కింది
తుక్కుపట్టిన పట్టాక త్రికి తుక్కువదిలింది’

వీరరసోచిత మైవఘట్టాలు ఈపాటలో
అనేకం ఉన్నాయి. అసలు కథే వీరరస
ప్రధానమైనది కదా !

మూల్యాల పాపయ్య యుద్ధము
చూడండి.

‘దండమీదనే కలపట మయిరి
యెల్మూబిడ్డలు
పోటు యీటెలు వేసుకొనిదా
తాయిగ దూకిరి

యెక్కివచ్చే ప్రాంచిదండును
కన్నల చూచిరి
ఫళఫళ యని కాల్చి యపుడు
యుద్ధము చేసిరి
వందినట్టి యీటెలతోను వాదులుచేసిరి
కోట వెలువడికి దుమికిరేమి
వెంగళరాయుడు
ఆవెంబడి దుమికిరేమి యెల్మూబిడ్డలు
మెడనుబట్టి వీపుమీద బాకున బొడిచిరి
మోకాలులోతు నెత్తుగు యాడ
మొగిసి బారెను
తిన్నవంటి పప్పుయన్నము ముద్దగబడినాది
పోయినంతదూరము పీనుగులు పడినావి
దండుకు నూరుగురు మనుష్యులను
నరుకుతు వస్తాడు.’

ఇక కరుణరస ప్రధానమైనఘట్టములు
ఒకటి రెండు పరిశోధిద్దాము. మహారాజా
మల్లమ్మదేవి విజయరామరాజునకు ఉత్త
రము వ్రాయు ఘట్టము హృదయ విదార
కము. నిజమునకు మల్లమ్మ ఉత్తరము
వ్రాసినదో లేదో మనకు తెలియదు. ఆమె
బొబ్బిలి సంస్థానాధీశ్వరుని జేతేరి
రాజ్యము చిన్నదైనను పౌరుషమున
మిన్నగా బ్రతికిన జాతి. అందున విరో
ధము పూర్వవైరముగ విజయనగరముతో.
కాని ప్రేమించివారి నుందుగుండు యుద్ధము
నాటి కింకను భారతీయరాజులకు సుపరి
చితము కాదు. మాచుచుండగ పచ్చగా
నున్న రాజ్యము పదినిమిషములలో
భస్మము కానున్నది. కాంతిబోధ చేసినను
వెలమవీరులు విను ధోరణిలో లేరు. ఇక
మల్లమ్మదేవి నిగ్రహించుకొనలేక పోయి
నది. ఆమె మాతృహృదయము ఖోళించి
నది. జననాశముకన్న సామమే మంచి
దనిపించినది. దాది వేంకటాచ్యుద్వారా
శిలలను కరగించు జాబును విజయరామ
రాజున కంపినది.

‘వందనమయ్య వందనమయ్య
విజయరామరాజా

వూసపాటివారిల్లు పుట్టిల్లనుకొంటి
దామరతవారి సమస్తానము
మరచిపోయినాను
అన్నయనిదానమ్మినాను విజయరామరాజా
విజయనగరము బొబ్బిలి కోట
కావడి వండలు
కావడివండలు తప్పించవలదు
కన్నతండ్రి నీవు
నల్లగాజా నల్లవూస నాకు నిల్పండి
బొట్టు కాటుక నిలుపుమయ్యా
విజయరామరాజా
పసుపు వంతును నిలుపుమయ్యా
విజయరామరాజా
యీతూరి మన్నించుమయ్యా
బొబ్బిలికోటను.’

కాని విజయరామరాజా అంగీకరింప
లేదు. బహుశః బొబ్బిలి సంస్థానముపై
రచయితకు ఆ భిమానము అధికము
కాబోలు. విజయరామరాజా ఈక్రింది విధ
ముగ కఠినము, జాగుప్సాకరమునైన సుమో
ధాన మిచ్చినటుల వ్రాసియున్నాడు.

‘పరావంచక వినవే తల్లి దేవిగారుదా
నల్లవూసలు నల్లగాజాలు నిల్పనుతరమానా
బొట్టుకాటుక నిల్పను నాతరమాగాదుతల్లి
ముండమోసి లే మూడుపల్లెలే
యినాము యిచ్చెడను
ముండకోక ముందుగ యేకు దేవిగారికిదా
ముందు మూడు ముందుగ యన్నము
నీదే యన్నాడు.’

ఇంత జాలికరము కాకపోయినను వెం
గళరాయుడు రంగారావుకు, వదినవారికి
తెలియకుండగ పాపారాయనికి ఇట్లు
జాబు వ్రాసినాడట -

అన్నగారు రంగయ్యదొరయొక లేకుండా
వదినగారు దేవిగారు యెరుక లేకుండా
బావగారికి జాబులు యపుడు
వ్రాయుచుయున్నాడు

కాగితాన్ని కలంపుల్లను
యవుడు కరమున బట్టి
రాజాధిరాజ వూరిత పాపారాయుడా
నీకయి యొంచుమయ్య పాపారాయుడా
కటాక్ష మంచుము కటాక్ష మంచుము
పాపారాయుడా
కోటమిదనే దండు తెచ్చెను
విజయరామరాజు
యధిక దళములు వచ్చి యిప్పుడు
కోట కమ్మినారు
మంచినిశ్చ బావివద్ద లక్ష్మయ్య దేరా
పాత బొబ్బిలి పాటిమిదనే
ప్రాంచి దేరాలు
గొల్లపల్లికోనేరులో రాజుగారి దేరా
ఈరితిగా యున్నారయ్య బొబ్బిలిచుట్టును
రాజానుకొట్టి రేవులవద్ద మీరే రన్నండి
ప్రాంచివగొట్ట రేవులకాడకు
మీరేరన్నండి.

ఇక భావ విషయమై ఒకటి రెండు
మోటలు. ఈ గ్రంథమున అద్యంతము
ఉద్బోధనములు, ప్రాంతీయమైన వ్యావ
హారికపదములు అధికముగ కాన్పించును.
జానపద మెప్పుడును వ్యావహారికమున
నుండు నని చెప్పబనిలేదు. కాని అవ్యావ
హారికము గూడ కొంత మాండలిక
వ్యావహారికమై యున్నది.

ఇందలి కొన్ని ఉర్దూ పదప్రయోగ
ములు :

కోడిపండుము 'అడి' మనము 'తమాసా'
జాస్తాము.
'అకోటచేత' బంధించినాడు రాజా
యవుడుదా
'హక్కారుల'చేత యవుడు యిచ్చెను
జాబూను
నింతనింత లక్షలకోళ్లు 'దాబుకు' తెన్నండి
మంచిమంచి కోడిలంతా తయారుచేసికొని
తిన్న తగము నందరు నప్పుడు 'బేటికి'
రండన్న

విజయనగరము యెల్ల 'నదరు' శే
తాము కదిలారు
యెల్లనదరు వచ్చి చేరిరి బొబ్బిలిదొరలంతా
బొబ్బిలివాడు 'యెల్ల' నదరుకైన
'ధాకా' లైనారూ
కారానెమలి 'పాడి'కోళ్ళ రాజా
'రాయిగ' తెన్నండి
మంచులాకు యెత్తించినారు
మైనపు లండీలు
రామసందుదేరాలోగా కొలువుతీరినాదూ
గోల్కొండ 'పాచ్చావు'కు రాజా
వరదీ బంపేనూ
ప్రాంచివారికి 'పాచ్చావు'కు
రాయిలి వున్నాది
గొప్ప గొప్ప 'ఉల్పా'యలకే
సంతోషపడినారు
జాబు జూచిన తక్షణమున నా
బేటికి రన్నండి
కర్నాటక పా'చ్చా'వుల వద్ద
గల్పా లేకుండా
బొబ్బిలివారి 'దేవిడి' కాదా
పారా లున్నాది
పారాకాడికి 'దాక'లైరి హక్కారులేమి
మీరు మేము సామిలైతే
వెంగళరాయూదా
వచ్చే 'లమ్మరు' వస్తు వున్నది
రాణువలంతాను
ప్రాంచివారి లుంజాయి పాటలు పాడింది
పెద్ద ఫిరంగి బండ్లంతయు
మోహర్జా లెత్తిరి.

ఇక ఇందలి కొన్ని వ్యావహారిక పద
ప్రయోగములు క్రొత్తగా కాన్పించును.
క్రింది ప్రయోగములు చూచునది.
బొబ్బిలివారి దేవిడికాడికి టంకామైనారు
నింతనింత లక్షలకోళ్లు దాబుకు తెన్నండి
మంచి మంచి 'కోడిలంతా' తయారు
చేసుకొని
తామసమేమి మన్నెంమిదికి త్వరలో
రన్నండి

తామసమేమి మన్నెంమిదికి
తయారు గన్నండి
వడిమి సముముటికినా'దేయ్యాగుడ్డెట్టలేని
మన్నెంమిదున యెల్ల సడకున
క్రి తెన్నండి
బొబ్బిలివారికి యిప్పుడు నీవు క్రి తెన్నండి
వక్కపెల్తాలో లేపించకలేను
బొబ్బిలికోటాను
క్రికావళమే సిండుకడియే
పాచ్చాకము లాయె
మంచులాకు యెత్తించినారు
మైనపు లండీలు
కాకిరంపు కలంపుల్లగా చేతబట్టినాడు
అక్కడి కట్టి కార్యములు జరుగకుండా
తీసుకుపాన్నండి.
జాబుతనయినా బేగీరావుల
చేతి కిచ్చినాడు
వారివక్క భాషాయంత్రము
మనకు తెలియదు
మనవక్క భాషాయంత్రము
వారికి తెలియదు
ఘోడుఘోడున దుఃఖపోయిరి
హక్కారు లేమి
చారు మేళ మే భరితుమేళ మే మాచీలైనాదీ
పన్నెండుమంది గాలుబోయిలు
పాలకి బట్టిరి
వీర్లతట్టుకు వచ్చినారుగ తెలగాలైతేను
ఉదానువేసి భూమిన దూకెను
వెంగళరాయూడు
చేతులందు సోపుకరలు
సొగసుగ బట్టినారూ
పదివత్తులకేసెలవిచ్చినారు జల్లకొట్టినారు.
వ్యావహారికప్రయోగములుగల కొన్ని
వాక్యములను పైని చూపితిని. ఈ
పొత్తమున 'సోల్లరు'వంటి అంగ్లపదములు
గూడ ప్రసక్తమైనవి.

శకటరేప నిర్ణయము . ఒక పరిశీలన

- శ్రీ వాడపల్లి చక్రపాణిరావు, ఎం ఏ , ఎం.ఫిల్.

తెలుగులో ఏదైనా ఒక అంశంమీద ప్రత్యేకమైన వర్ణనాత్మక వ్యాకరణాలు శ్రవ్యం ఉండేవి కా వని ఒక అపప్రథ కంది. కాని ఆ అభిప్రాయం తప్పుని యూపించే వ్యాకరణాల్లో 'శకటరేపనిర్ణ యము' ఒకటి. సంస్కృత శ్లోకాల్లో యక్షణం, తెలుగు వివరణం, భారతంనుంచి ఉదాహరణలు, అకారాది క్రమంలో పద పట్టిక ఇవ్వబడిన ఈ గ్రంథం ప్రథమ ముద్రణ ఎప్పుడో తెలియదు. 1924 లో సంజానాణీ ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరువారి పేరున కీ. శే. నందిరాజు చలపతిరావు గారు పునర్ముద్రించారు. ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయంవారి గ్రంథాలయంలో తెలుగు విభాగంలో ఈ ముద్రణతాలూకు పతి లభ్యమవుతోంది. ఇతరత్రా కూడా ఎక్కడైనా ఉంటే ఉండవచ్చు. దీనిని హర్షినవాడు భారతము లక్ష్మీపతి.ఇతడు 18-19 శతాబ్దాలలోని వాడు' అని మాత్రమే తప్ప ఇతమిత్థంగా ఏ సంవత్స రాలమధ్య జీవించాడో తెలియదు.

భారతామ్నాయవధాని

లక్ష్మీవత్సభిధానినా ।

సంధానితోయం శకట

రేపనిర్ణయ నామకః ॥'

అని స్పష్టంగా కర్తృత్వాన్ని గురించి పేర్కొనబడి ఉంది. ప్రాసస్థానంలో వచ్చిన రేఫలనే గ్రహించి సాధారణ ధులను, విశేషవిధులను దీనిలో విడి వడిగా నిరూపించాడు గ్రంథకర్త.

శకటరేప మనేది ద్రావిడభాష అన బడే భాషలకు మాత్రమే పరిమితమైన

ఒక విలక్షణమైన వర్ణం. తెలుగులో నన్నయనాటికే రేఫ, శకటరేఫ జ్ఞానం కలుషితమైంది. ప్రాచీన కాసవాల్లో శకటరేఫవిషయంలో సరైనపద్ధతి కనిపిం చడం లేదు. ఒకే కాసనంలో 'చేబ్రోలు' అనేచోట రావడి ఒకసారి, శకటం ఒక సారి కనబడుతున్నాయి. నన్నయ తన భారతభాగంలో, ముఖ్యంగా యతిప్రా సల విషయంలో రేఫ, శకటరేఫలకు సాంకర్యం కలుగకుండా జాగ్రత్త పడ్డాడు. రేఫ, శకటరేఫల సాంకర్యం చేసేవాడు దుష్టుని అని అధర్వణుని అను కాసనం. రేఫ, శకటరేఫలుగల శబ్దాలను తేర్వేరుగా గుర్తించుకోడానికి ఆయన కొన్ని నూత్రాల్ని కూడా ఇచ్చాడు.

ఆతర్వాత వచ్చిన అప్పకవి, తిమ్మకవి మొదలైన లాక్షణికులు రేఫ, అకార భేదాల్ని నిరూపించడానికి పదపట్టికలను ఇచ్చారు. తాళ్ళపాక తిరుమలయ్యగారు 'రేఫ అకారనిర్ణయము' రచించాడు. ఓగి రాల రంగనాథకవి 'ద్విరేఫ దర్పణము' రచించాడు. బహుజనపల్లి సీతారామా చార్యులవారు 'అలఘుకాముది' వ్రాశారు. 'శకటరేఫ నిర్ణయము' అనే భారతము లక్ష్మీపతిగారి రచనకూడా ఈ కోవకు చెందినదే.

'అపరస్పర సంబంధః

ప్రాస ప్రాసయతిష్వమి ।

తదన్య యతిషు ర్యేషాం

సంబంధో దృశ్యతే మిథః ॥' 28

ఇది మాత్రం. దీని వ్యాఖ్యానం ఇలా పోగింది :

'ఈ శకటరేఫములు ప్రాసముల యం దును, ప్రాసయతుల యందును, పరస్పర సంబంధము లేకుండ నున్నవి. మిగిలిన యతులయందు ఈ శకటరేఫముల కన్యో న్యము సంబంధము చూడబడు చున్నది. గీర్వాణపదములలో నుండు రేఫములకు యతిసంబంధము కలదు...

'అమి, ఏషాం అని బహువచనగ్రహణముచేత శకటరేఫములతో ఋశార మును గ్రహించబడుచున్నది...'

పదాల్లో ఏయేసందర్భాల్లో సాధురేఫ ముండునో ఇలా వివరించబడింది :

'ప్రథమస్య న కాకట్యం

దీర్ఘపూర్వస్య నో భజత్ ।

లఘుపూర్వ ద్వితీయస్య

తృతీయస్య చ వా భజత్ ॥' 29

పదముయొక్క మొదటి వర్ణమునకు శకటత్వము లేదు. అనగా మొదటి వర్ణము రేఫరూపమే యగుచున్న దనుట, దీర్ఘయుక్తవర్ణము మొదట నుండేగా రెండవ వర్ణమునకు శకటత్వము లేదు. అదియును రేఫరూపమే యగును. లఘు వర్ణము మొదట నుండేగా రెండవ వర్ణ మునకును, మూడవ వర్ణమునకును శక టత్వ ముండుటయు, నుండకుండుటయును కలదు ...' అని వివరిస్తూ, యథాక్ర మంగా ఉదాహరణలు కూడా ఇచ్చాడు.

ఈ సాధురేఫల్ని గురించి ఇంకా వివ రిస్తూ, తత్సమాల్లోని రేఫలు, తద్భవా ల్లోని రేఫలు, సంఖ్యాపాదకాల్లోని రేఫలు, సర్వనామాల్లోని రేఫలు, క్రియా

వదాల్చాని రేఫలు ... అంటూ చక్కని విభజన చేశాడు. అంతేకాక, ఋకారం రేఫగామారే సందర్భాన్ని ప్రయోగాల తో సహా నిరూపించాడు.

ఈ గ్రంథంలో మొత్తంమీద జరిగిన ప్రతిపాదకలు స్థూలంగా ఇవి :

1. హ్రస్వవర్ణముకంటే పరమాన శకటములును, రేఫములును గలవు.

2. దీర్ఘవర్ణములకంటే పరమందు రేఫములేగాని శకటములు లేవు.

3. ఈ శకట, రేఫములకు ప్రాస, ప్రాసయతులయందు పరస్పర సంబంధము లేదు.

4. మిగిలినయతిస్థలములయందు ఆంధ్ర పదములలోనున్న రేఫములకును, శకటములకును కొంచెము సంబంధ మున్నది. వర్ణములి ఉన్నటులే ఇదియును గలదు. కనుక విశోధము లేదు.

కాస్త్ర దృక్పథంతో వ్రాయబడిన చక్కని వర్ణసాత్మక వ్యాకరణంగానే కాక, ఆంధ్ర మహాభారతం పాఠచేధాల నిర్ణయంలోను, పరిశోధనలోను సహకరించగల ఈ గ్రంథంమీద సమగ్రమైన పరిశీలన జరగవలసి ఉంది. ఏతత్కర్త భారతము అక్షిపతిని గురించికూడా సరియైన సమాచారం నే క రిం చ వ తిసి ఉంది.

సమాధిలో స్వగతాలు - ఒక పరిశీలన

- శ్రీ నల్లా నరసింహమూర్తి. బి. కామ్.

ప్రతిభగల ఇద్దరికి కవుల సంకలనం 'సమాధిలో స్వగతాలు'. వచనకవిత్వంలో పరిచయమున్న పాఠకులలో 'మార్గశీర్ష' ద్వా. నా. కాస్త్రీ కవిత్వం చదవనివారుండరు. ఇందులో మార్గశీర్ష రచించిన ఇరవై ఖండికలూ, ద్వా. నా. కాస్త్రీ రచించిన ఇరవై ఏడు మిసి. దీర్ఘకవితలు ఉన్నాయి. ద్వా. నా. కాస్త్రీ కవియే కాకుండ విమర్శకుడు, వ్యాసరచయిత కూడా. డాక్టర్ సి. నారాయణరెడ్డి తన పీఠికలో మార్గాన్ని శీర్షంగా ధరించిన కవిగా వర్ణించారు 'మార్గశీర్ష' గారిని. మార్గశీర్ష! నీలో వేదనవుంది, విసురూవుంది, మేల్తడనమూవుంది, కత్తితనమూవుంది, కొండంతభావాన్ని వదించిచెప్పే అద్దంగుణమూవుంది' అన్నారు శ్రీ వారాయణరెడ్డిగారు. 'మార్గశీర్ష పరిణతివైపు పయనిస్తూ ఉంటే, ద్వా. నా. కాస్త్రీ ప్రస్ఫుటత్వం అలవచ్చుకొంటున్నట్టుంది' అన్నారు శ్రీ ఆరుద్ర కుభాకాంతులు.

సామాజిక వస్తువునే కవికి జీవనాడిగా, అక్షరాంతకీతో ఉత్తమ కవిత్వాన్ని పలికించగల కవులు కొద్దిమందిలోకి మార్గశీర్ష, ద్వా. నా. కాస్త్రీ వస్తారు. వీరివి ఇంతకుముందు అనేకం, అనేకం కవితలు, గేయాలు, వ్యాసాలు వివిధ పత్రికల్లో ప్రచురించబడ్డాయి. ఇది వీరిద్దరి మొదటి కవితా సంకలనం. ఈ కవితా సంకలనంలో చాలా కవితలు ఉత్తమకవిత్వానికి నిదర్శనాలు. పాఠకుల హృదయాల్లో స్పందన కలిగించగలవని నా నమ్మకం. వీరిలో సామాజిక సమస్యలపట్ల తీవ్రవేదన ఉంది.

వీరిద్దరి కవిత్వంలో కొన్నింటిని పరిశీలిద్దాం -

మార్గశీర్ష కవిపల్లో కొన్నింటిని పరిశీలిద్దాం !

'కొత్తవెలుగు' కవితలో...

'నా కవిత్వం గొంగరీపురుగు
అది వేసినచోట ఉండదు
ఉన్నట్టుండి లేచి
'శోక' సింగారించువని
గుండెపువ్వుకీ గుండెపువ్వుకీ
పరీమళాన్ని పంచుతూనే ఉంటుంది
కంటికి కంటికి 'కొత్తవెలుగు'
పులుడుతూనే ఉంటుంది !'

'నాకవిత్వం గొంగరీపురుగు' అని చాటుకున్నాడు. మార్గశీర్ష కవిత్వంలో కొత్త వెలుగు కనిపిస్తోంది.

'పబ్లిక్ గార్డెన్సు' కవితలో...

'ఎర్రటోపీల మదనవృత్తు పరిహాసాలకి
నీగ్గుతో కందిన మందారా లివి'
'చరిత్ర చెప్పని కిలాకా లివి
చైతన్యం చావని దారుకిల్పా లివి'-
'శోరుకున్నవాడ్ని కట్నాలతోకొలువలేక
తప్పతాగినవాడ్ని పలికేవు డనలేక
దారికాసిన కామయ్యది ప్రేమనుకొని
పారిపోయి వచ్చేసిన తాపానికి
ఎవడికో అమ్మబడ్డ కాపానికి...'

ఎన్నో జీవితాల్లోని వేదనని, ఆవేదనని, కష్టాల జీవితాల్లో, కవిగా బాధల వ్యవస్థను ఆవేశంగా ఉత్తమ కవితా శైలిలో సామాజిక చైతన్యంతో చెప్పారు.

'భావిభారత ప్రహ్లాదుడు' కవితను పరిశీలిస్తే...

'వీడివుడివుడే గుప్పిళ్ళు విగిన్నున్నాడు
వీణ్ణిక్కడ పెంచకండి-
చదువు చేస లేని మురికివాడల్లోకో
వెలుగు వేడి లేని ధ్రువప్రాంతాల్లోకో

బదిలీ చేయండి !
ఏరొచ్చు బాచ్చెలు తినో
ఏ పచ్చిలోలు కప్పుకునో
ఎదుగుతాడు'

కవిత్వంలో చక్కటి కైలిలో ఆవేదన ఉంది. ఆ ఆవేదనలో విషాదం ఉంది. నాగరికత - అనాగరికతల మధ్య రేపటి మానవత్వంమీద అసహ్యం, అక్షరాలలో ఎంతో శక్తివంతంగా చెప్పారు కవి. పై పాదాల్లో వర్తమాన రాజకీయ వ్యవస్థ ధ్వనించుతోంది.

‘ప్రకటన’ కవిత్వంలో బాలల మనోవికాసాన్ని చెప్పిన తీరు, కవిత్వంలో వాడి, వేడి కనిపిస్తోంది.

‘మహాశయా! మావాడు తప్పిపోయాడు
ఈ ప్రజల్ని వీళ్ళున్న పరిసరాల్ని చూసి
పిచ్చైతిన ట్టయిపోయాడు
బడిలోనూ బయటూ నీతులూ బూతులూ
విని విని

విసుగెత్తి పారిపోయాడు
మిక్కిలి కనిపిస్తే
మాకానుక నందుకోండి !’

‘ప్రకటన’ కవిత్వంలో పైపాదాల్లో కవి ప్రకటించిన ఈ వ్యవస్థమీద అసహనం, అసహ్యం ఎక్కువ పాళ్ళలో ఉంది. ‘పనివాడుగానే విసుగెత్తి పారిపోవడం’ అని అనడం కవియొక్క ఆలోచనకు మగో మచ్చుకునక.

‘సుప్తచిత్రాలు’ కవిత్వంలో కొన్ని పాదాలు పరిశీలిద్దాం.

‘నిరుద్యోగపర్యంలో ఉత్తరదక్షిణాల
కేసి పడుతూ లేస్తున్నారు
పాపం వీళ్ళంతా వీరాభిమన్యులు -
అజ్ఞానాన్ని అయిదేళ్ళకోసారి బుజ్జగించి
పాదానాల పొలిసినా
నోటి కందిస్తున్నారు’ -

నేడు దేశంలో విలయనృత్యంచేస్తున్న నిరుద్యోగ సమస్యను, ప్రజాస్వామ్యప్రతి నిధులైన నాయకుల పరిస్థితిని వివరించిన తీరు కవిత్వాశక్తితో నిండియుంది. క్రింది రెండుపాదాల్లో వర్తమాన రాజకీయ పరిస్థితిని వాగ్దానాలతో ప్రజలను మోసం చేస్తున్న తీరునుగూర్చి కవివర్ణన బాగుంది.

‘సమాధిలోంచి’ కవిత్వం పరిశీలిస్తే -
కవిత్వంలో చివర -

‘మీరు చేతులెత్తి మొక్కుతాను
నన్ను లేకకండి!
నన్నీ సమాధిలో బ్రతుకనీయండి!’

ఈ కుళ్ళిన వ్యవస్థలో బ్రతుకడంకంటే, సమాధిలో బ్రతకడంలో ఎంతో ఆనందం ఉండనే భావన కవిలో ఉదయించడం కవితా భావుకతకు ఒక మలుపు. భావాభివ్యక్తికరణలో మార్గశీర్ష ముందడుగు వేసిన కవి.

‘రుద్రభూమి’ కవిత్వంలో కవి రుద్ర రూపం చూస్తాం...

‘క్రాంతి అర్ధనగ్నంగా అలసిపోయింది
నిక్కడే
క్రాంతికన్నె కన్నుమూసింది నిక్కడే !
ప్రభుత్వపరీక్షలో పట్టభద్రుడైన
విద్యార్థి ఉత్తర
దక్షిణాలమధ్య ఉరేసుకున్న ఉదంతం.’

కవితాస్పందనతో పాఠకుల హృదయాల లోతుల్లోకి, దీసుకువెళ్ళే కవితా వస్తువు ఈ కవిగారికి కవిత్వ ప్రయోజనం. సమగ్రంగా, శక్తివంతంగా ఈ వ్యవస్థలో జరుగుతున్న అన్యాయాలు, అక్రమాలు ఆధునిక కవితాచైతన్యంగా కవిహృదయ సంవేదనగా ప్రత్యక్షంగా ప్రతిభతో చూపారు.

‘తత్వమసి’ కవిత్వంలో సమాజంలో సర్వస్వం కోల్పోయిన సామాన్యుల పరిస్థితికి ప్రకృతి వర్ణనకు ‘కవి’ చక్కటి వర్ణన ఇచ్చారు. ‘ప్రజాకవిత’ కవిత్వంలో బ్రజాకవితను గురించి చక్కగా హృదయాన్ని హత్తుకునేలా చెప్పారు. ‘ఉమ్మడి గొడ్డు’ ‘కదలిరా’ కవితాఖండికల్లో కవితా వేశం, కవి హృదయ వేదనను నేను అర్థం చేసుకుంటాను.

‘సంఘాన్ని నడిపించటానికి... రాయవల్సింది కవిత్వం కాదు. దూల్కొండాకు పసరు’ అని ఎలుగెత్తి పిలుస్తున్నారు. కలాన్ని దూలకొండాకు పసరులో ముంచి కవిగారు వ్రాసారేమే అని అనిపిస్తోంది కొన్ని ఖండికల్లో...

‘ప్రతివ్యక్తి ప్రచండభానుడు; ప్రతి శక్తి ప్రణవనినాదం’ అంటూ ప్రకృతి పాత్రికల్లో పలున్న బధిరాంధకీవుల్ని ఓదార్చి వస్తున్నాను’ అంటున్నారు ఈ కవిగారు. ‘అణువణువు శోధిస్తున్నాను, అనుక్షణం మధిస్తున్నాను’ అంటూ చాటుకున్నారు. మండిపోతున్న ధరల్లో పడి కడుపు కాల్చుకున్న మధ్యతరగతివాడి మందహాసం ఈ చిత్రాభస్మం !’ ‘దిక్కుమాలిన దీనుల కన్నీటికతలు’ ‘చిటారు కొమ్మనున్న రాజకీయ రాబందులు...’ మొదలైన ప్రయోగాలు చక్కగా సామాజికచైతన్యానికి ప్రతీకలుగా ఉన్నాయి.

మరోకవి డా. నా. కాశ్రి కవిత్వాన్ని పరిశీలిస్తే... ‘హృదీపాల్ని వెలిగించండి!’ కవిత్వంలో కవియొక్క నిజాయితీని హృదయం విప్పి చెబుతున్నాడు.

‘కంబలిలో అన్నంతింటూ
కంబలిని తిట్టకండి.
చీకట్లో జీవిస్తూ చీకటిని
చీదరించుకోకండి -

నిజాయితీ ప్రమిదలో
అశలకత్తుల్ని నేసి
స్వేద్యతెలంతో
హృదీపాల్ని వెలిగించండి !!

‘అనాదిగాసాగుతున్నదే!’ అనే కవితా
ఖండికలో పురాణాల్లో జరిగిన ఒకసంఘటనను తీసుకుని నేటి వ్యవస్థకు చూపిన
పోలిక చాలా బాగుంది. దోపిడీని, పెట్టి
చాకిరిని నిరసిస్తున్నారు కవి.

‘క్షీరసాగర మథనంలో
రాక్షసులచేత
పెట్టిచాకిరి చేయించి
అమూల్య వస్తువుల్ని
తామే కాకనీన దేవతలు-బూర్జువాలు
సమృద్ధయంతో
సహకార భావంతో
కాయకష్టంచేసి
దగాపడిన రాక్షసులు - క్రామికులు !

‘చువరహా’ కవితలో...

‘ఏందరెందర్నో
విశ్వదై మృత్యువుకి అప్పగించినవాడికి
ఎంతయిస్తో లక్షలమెరిటి ఎలావచ్చింది ?
తనవాడికి మేనరికం చేసినవాడు
వర్ణాంతర వివాహం సంఘానికి
అధ్యక్షుడైలా అయ్యాడు ?
గోట్టుమెడలున్నవాణ్ణి కాదని
యూడవరగతి ప్రయాణీకుణ్ణి
అంత పెద్దకుర్చీ నెలా ఎక్కనిచ్చారు?

... ..

షెటప్
బతకడం చేతకాక
ఏమిటా చొప్పడంటు ప్రశ్నలు??

ఇలాంటి ప్రశ్నలలోనే కవి కవితా
క్రిక్కిరిస్తో ఉంటుంది. నేడు సమాజంలో
జరుగుతున్న సంఘటనలు. ఈ వ్యవస్థలో
మొక్కుకు కూటిగాపోయేవాడికి రోజులు

లేవు. అంచాలు, సుందరత్వం, స్వార్థం
రాజ్యం ఏటుతోంది. కవి శ్రీ ద్వా. నా.
కాస్త్రీ మనఃఫలకంలో తగువక్తన
మొరిసే దృశ్యాలు. ఆ దృశ్యాలకు రూప
కల్పనే ‘చువరహా’ కవిత.

‘స్వారంత్వం ఉవాచ’ కవితలో
కవి డబ్బుతో ఏదైనా సాధించ
వచ్చును. డబ్బుతో ఎటువంటి నీచాన్ని
అయినా రూపుమాపవచ్చని చూపిన
ఉపమానం చాలా చక్కగా ఉంది.

‘దీపానికి చీకటిని మింగి
హరించుకొనే మహత్తరశక్తి ఉంది,
డబ్బుకి అన్యాయాల్ని, అక్రమాల్ని మింగి
జీర్ణించుకొనే అగస్త్యశక్తి వుంది’

అదే కవితలో నేటి విద్యావ్యవస్థకు
విమర్శించిన తీరు బాగుంది.
‘నేటివీరలో నేయిలేదు
విద్యాలయాలలో విద్యలేదు.’

ఈ కవియొక్క ‘మినీకవితలు’ అన్న
చక్కని మినీకవితా లక్షణాలతో శిల్ప
వైచిత్రీ నూటికినూరుకాతం బాగున్నాయి.
మినీకవితలో శిల్పాన్ని తెలుసుకున్న ఈ
కవి భావాన్ని అత్యంత అద్భుతంగా
చెప్పగలిగాడు. సామాజిక సమస్యలను
తీవ్ర కవితావేదనతో, ఉద్రేకపూరితంగా
కవితా చైతన్యంతో చెప్పారు. వీటిలో
కొన్నింటిని పరిశీలిద్దాం!

‘ఁ, ఁ’ లు కవితలో కవి నేటి
సమాజంలో నీతి నిజాయితీలు కరువైనా
యని చెప్పిన చక్కటి మినీకవితాశైలి
చాలా బాగుంది.

‘క్రార్యం కార్పణ్యం కావేకాలు
రాజ్యం ఏలుతున్న
ఈ సమాజ వర్ణమాతలో

నీతి - నిజాయితీలు
ఁ, ఁ లు కాక మరేమిటి ?

‘గెటప్’ మినీకవితలో బూర్జువాను
వర్ణించినతీరు చాలా బాగుంది.

‘అడుగడుగునా
అక్రమా అచ్యుతస్థులున్న
ఈ సమాజ పుస్తకానికి
అందమైన గెటప్ - బూర్జువా !

తప్పుడు, అస్వేచ్ఛ, దక్షిణ నాయ
కులు, ఆత్మహత్య, మినీకవితల్లో చక్కటి
మినీకవితాశైలి ఉంది. జీవితం, లేజీ
విద్యార్థి, భావిభాధిత పౌరులు, దీపావళి
వస్తోంది జాగ్రత్త !, ‘ఉత్తిష్టత ...’
మేం... ఈనాటివేదం, కవితాఖండికల్లో
కాస్త్రీగారి ప్రతిభ కనబడుతోంది. ఈ
కవితా సంకలనంలో కవి తన రచనా
నైపుణ్యాన్నీ, అవగాహనను, సామాజిక
ప్రమేయ కవితాభావాల్ని, చూపారు. దోపి
డిని నిరసించారు. కవితా చైతన్యంతో
తీవ్రవేదనతో సమాజంలో సామాన్యుల
సమస్యల కన్నీటిలో కలం ముంచి
మార్పుకోసం అత్యుసాధనకై చిత్త
కుద్ధితో కవిత్యం కవిత్యం కొరకే అన్న
ట్లుగా వ్రాసినారు.

ఒక చక్కటి కవితా సంకలనాన్ని
సాహితీలోకానికి అందించిన ఇద్దరుకవులు
శ్రీమార్గశీర్ష, ద్వా. నా. కాస్త్రీ, దీనిని
అంకితం పొందిన సాహితీబంధుగా వేరు
పొందిన శ్రీ ఆర్. వి. యస్. నూర్యనారా
యణరాజు సాహిత్యానికి కొండంత అం
దగా కోననీమ కవులకు కాదాది.

—...—

క వి తా స మా లో చ న

- శ్రీ డా. ఆచార్య భావన్, ఎం. ఏ., పి.హెచ్.డి.

జడజగత్తును రసమయంచేసి, చైతన్య భిక్ష పెట్టేదే కవిత్వం; అక్షరాస్యులను ఆనందస్థావితులనుగా చేసేదే కవిత్వం. అంధకార బంధురమైన జీవితంలో కావ్య దీధిలి ఆత్మంతావసరం.

‘ఇద మంధం తనుః కృతస్త్వం
జాయేత భువనత్రయం,
యది శబ్దాహ్వాయం జ్యోతి
రా సంసారం న దీప్యతే’

అని కావ్యాదర్శకారుడు అన్నాడు. శబ్ద మనే కాంతివికేతం ప్రసారంచేసే కలుగే లేకపోతే ఈ మూడులోకాలు పూర్తిగా అంధకారావృతమై ఉండే వని వైదాని భావం. అంతేకాదు, సప్తసంతానాల్లో కృతి ఒకటి.

భావ, భావం నిర్మాణశిల్పం అనే ముప్పేటల కలయికే కవిత్వం. కవిత్వం ఏదూపంలో వున్నా, ఏకాలంలో వున్నా ఈ మూడూ ముచ్చటగా అనుసంధింప బడాలి. వీటిల్లో ఏఒక్కటి లోపించినా అది కవిత్వం అనిపించుకోదు.

నేడు సాహిత్యలోకంలో ‘సామాజిక స్పృహ’ అనే అక్షణం ఒకటి ప్రచురంగా వినిపిస్తున్నది ఈ అక్షణం పూర్వంనుంచి అంతర్లీనంగా వున్నప్పటికీ, ఆధునాత నంగా దీని ప్రాశస్త్యం, ప్రాబల్యం అందర్నీ ప్రభావితం చేస్తున్నా యని చెప్పాలి. రచయితకూడా సమాజంలో ఒక వ్యక్తే కాబట్టి, సమాజాన్ని పోషి లించి, తన అనుభూతుల్ని రంగరించి, కాస్తవికమైన రచనల్ని చేయాలి. అలా చేస్తేనే ఆ రచనలో సామాజిక స్పృహ వున్నదని అంటారు. అలాంటి రచనే జీవ

ద్రచన అని అనిపించుకుంటుంది. అయితే, అనుదిన సంఘపరిశీలనవల్ల రచయిత తాను దర్శించిన, ఎదుర్కొన్న సమస్యల్ని కేవలం రచనలో ఎత్తి చూపటం మాత్రమే చాలదు. మామూలు వ్యక్తికన్నా ‘రచ యిత’ అనబడే వ్యక్తి ఒక విలక్షణతని కలిగి వుండాలికదా !

అదే ఆసమస్యలకి పరిష్కారం చూప టంతోపాటు, మృదువుగా హెచ్చరించటం, సందేశం ఇవ్వటం, ఇలా వుండా లని సమాజాన్ని కాపించటం చెయ్యాలి. ఒంరకంగా ఇతన్నీ అతని బాధ్యతలే. ఈ బాధ్యతల్ని స్వీకరించకపోతే రచ యిత పదికాలాలపాటు రచయితగా చలామణికాలేదు. ఈ సత్యాన్ని గుర్తించే రచయితల్లో చాలామంది, ప్రబాధ్యతల్ని నిర్వర్తిస్తున్నారు. అయితే కొంతమంది వ్యక్తులకో, పరిస్థితులకో లొంగిపోయి, వ్యక్తిత్వాన్ని కోల్పోయి తమ బాధ్య తల్ని విస్మరించి, రచనలు చేయటంకూడా కనపడుతుంది. అలాంటివాళ్ళ రచనలు సమాజానికి ఏవిధంగానూ ప్రయోజనాన్ని కలిగించవు. ప్రయోజన రహితమైన రాతలు నీటిమీది గీతలతో సమానం. కాబట్టి రచయితకి వ్యక్తిత్వాన్ని నిలబెట్టు వనే ఆత్మపైర్వం కావాలి.

పూర్వకపులు హేళన కవిత్వాన్ని, తిట్టుకవిత్వాన్ని, నిందాస్తుతుల్ని రచిం చారు. అలా అని మనంకూడా వాతలు పెట్టుకో నక్కరలేదు. వాళ్ళకున్న వాక్కుధి అసామాన్య మైనది. వాళ్ళు సాధించదలుచుకున్న, సాధించిన ప్రయో

జనం పరమార్థమ మైనది. అది ఆత్మత్వ అవ్, ఆకాలానికి చెల్లుబడి అయింది. కానీ ఇప్పుడు మనకపులు అలాంటి కవిత్వాన్ని రచించటంలో అర్థంకానీ, పరమార్థం కానీ ఏమీ కనిపించటంలేదు. వ్యక్తిగత మైన అనురాగద్వేషాల్ని పురస్కరించు కుని కవిత్వంరాస్తే సంస్కారవంతంగా వుండదు. నేడు యువతలోంచి అసంఖ్యాకంగా వస్తున్న కవిత్వంలో ఈ తిట్టు కవిత్వంపాలు ఎక్కువగా కనపడుతున్నది. పనికట్టుకుని ఒక డాక్టరునో, ఒక యాక్టరునో, ఒక లాయరునో, ఒక రాజకీయ నాయకుడినో, ఒక ఉపాధ్యాయుడినో దృష్టిలో పెట్టుకుని తిడుతూ కవిత్వం రాయటం శోచనీయం. విమర్శకుడేకాదు. కవికూడా రాగద్వేషాలకు అతీతంగా వుండాలి. అప్పుడే వుత్తమ కవిత్వం వుద్భవిస్తుంది.

‘కవిత్వ’ యొక్క బాహ్యస్వరూపం మీద ప్రాచీనులకు, ఆర్యాచీనులకు అభి ప్రాయభేదాలున్నాయి. ఇద్దరి వుద్దేశం ఆనందపరమావధే. పద్యకవిత్వం, గేయ కవిత్వం, వచనకవిత్వం అనేవేకాక; ఇటీవల పొడుగుకవిత్వం, పొట్టికవిత్వం అనీ, టుమ్రీ అనీ రకరకాల భేదాలు తల యెత్తాయి.

ఏమైనా ప్రస్తుతయుగం మినీకవిత్వ యుగం అని చెప్పక తప్పదు. ప్రాచీన ధోరణిలో పద్యకవిత్వాన్ని, గేయ కవి త్వాన్ని రచించిన మహాకవులుకూడా ఈ మినీకవిత్వపై మక్కువ చూపటం, మినీ కవిత్వ సంపుటులకు పీఠికలు రాయటం, ‘మినీకవిత్వ’ అంటే ఏమిటో నిశ్చయించటం వగైరా చేయటమేకాక, కాలంతోపాటు, మారుతూ, తాముకూడా మినీకవులుగా పేరు తెచ్చుకోవాలని తాపత్రయపడటం జరుగుతున్నది. అయితే, మార్పుని సహృదయతతో అర్థంచేసుకుని, అవగాహన

చేసుకుని, ఆరోగ్యకర మని తోస్తే అభి
వందించటంలోను, అనుగరించటంలోను
తప్పు లేదు. అయితే, ఈ రెండు పనులూ
చేయటానికి 'చిత్తశుద్ధి' చాలా అవసరం.
దీనికి పదవులతో కాని, వయస్సుతోకాని
పని లేదు. మనీకవిత యువతకు మాత్రమే
సాత్తు అని భావించ నక్కర లేదు.
సాహిత్య సేవకి అందరూ అర్హులే.

“సంప్రదాయచ్ఛేదం మాధ్యేయం”
అనీ; “మార్పు నాతీర్పు” అనీ డా॥ సి.
నారాయణరెడ్డిగారు అన్నారు. అయితే,
సంప్రదాయాన్ని ఛేదించటం, మార్పు
చేయటం తగినంత అవసరమైతేనే, అందు
కల్ల సమాజానికేదో పరమ ప్రయోజనం
వుంటేనే తప్ప అలాచేయటం జరగదు.
ఏమైనా సంప్రదాయం పునాదిమీద నవ్య
కవితాసాధాన్ని నిర్మించటం శ్రేయస్కర
మని భావించవచ్చు.

కృష్ణత + గుప్తత = కవిత, అని డా॥

దాశరథిగారి నిర్వచనం. ఇందులో వున్న
విశేషతని గుర్తించి, ఏరకం కవులైనా
క్షుప్తతని, గుప్తతని పాటించటం అవ
సరం. అలాగే మనీకవితకి, మలుపు,
మెరుపు అవసరం. అప్పుడే పాశుకడి
హృదయాన్ని నూటిగా, వాడిగా, వేడిగా
తాకి స్పందింపజేస్తుంది. హృదయ స్పంద
నని కలిగించని కవిత్వం వ్యర్థం. చైతన్య
వంతమైన కవిత్వంలో, అభ్యుదయపథ
ములో, విశ్వజనావళికి మార్గదర్శకంగా
యువత ముందడుగు వేయాలి; నవతను,
మౌనతనను సాధించాలి. సర్వమానవ
సాభావతాన్ని, విశ్వకాలి సాభాగ్యాన్ని
స్థాపించాలి. అప్పుడే మానవలోకం
కల్యాణప్రదమై కలకలలాడుతుంది.

కుమారి లక్ష్మరాజు నిర్మల 'కల్పన' కవితా సంకలనం

- శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామి.

గతసంవత్సరంలో వచ్చిన వచనకావ్య
మాలలో చివరి కావ్యాలలో ఒకటి
'కల్పన' వచన కావ్యము. ఈ 'కల్పన'
కవితా సంకలనము రచయిత్రి కుమారి
లక్ష్మరాజు నిర్మలగారు. ఈ వచనకావ్య
మును పరిశీలించగానే శతకములు గురుకు
వస్తవి. ఈ కావ్యములో 108 మినీ కవి
తలు చోటుచేసుకున్నాయి. ప్రతి కవిత
4 పాదా లుండి ముఖటము లేకుండా
పోయినవి (సాగినవి). కొన్ని కవితలు
జనసామాన్యములో కదలాడే నూత్నలను
త్రిప్పిరాసిట్టుగాను అనిపిస్తుంది. అయితే
కవయిత్రి తను చెప్పదలచుకున్న ప్రతి
భావానికీ కవిత్వపు స్పృహను జోడించి
చెప్పడంతో ఈ చిన్నకవితలు సాహిత్య
నందనవనములో గుబాళింపులను వెదజల్ల
డానికి అవకాశాలు ఉన్నాయి.

కుమారి నిర్మలగారు స్పందించిన విధ
మునకు, భావప్రకటనకు ఉదాహరణంగా
ఈ చిన్నకవిత చాలు.

‘అంతరంగంలో నుండి
నీ మ స్తిష్కంలోకి
ఏళ్ళక్రి ప్రవహించిందో
అదే నీ చైతన్యం’

ఈ కవితలో 'చైతన్యం' అనే పద
మును తీసుకొని ఆలోచిస్తే ప్రతి కవితా
హృదయం, సామూహ్య పాతకుడు కూడా
స్పందించక తప్పదు. ఈ స్పందనంతోనే
'సాఫల్యం' అనే కవితలో పాతకులను
ఇలా ఉద్బోధిస్తున్నారు.

‘సంకల్పంలో చేరు ఫలం
ప్రయత్నంలోనే గఫలం
కల్పనలో నిదురించక
యత్నంలో సాధించు’

అని 'కల్పన' లో నిర్మల తను చూసిన
వాస్తవాలను కవిత్వంలో మనముం దుం
చారు.

ప్రతి కవితలో నిజాయితీని, సామాజి
కతను అందించారు. అయితే మన ప్రస్తుత
సమాజములోని అవకతవకలను, దొర
ల్లా టి దొంగలను, ఆర్థిక అసమానతలను
అస్తవ్యస్తంగా ఉన్న మన వ్యవస్థను
కళ్ళముం దుంచారు. ఈవిడ కవిత్వం
గరించి శ్రీ శరీష్ కమార్ గారు చెప్పిన
మాటలను ఇక్కడ ఉదాహరించక
తప్పదు. చిన్న చిన్న చినుకు తుంపరలు
ర లున్నప్పుడు, మబ్బని వీడిన నీలాకా
శంలా నిర్మలంగా, మమతల మదిలో, సమ
తల గుడిలో అంతరాలు మరచి ఆనందించే
ప్రేమ ఉంటుంది. అరుదైన అందం అగు
పిస్తుంది. ఎవరి తాహతుచుబట్టి వారికి
ఏదో కొంత స్పందనను అందిస్తుంది. జయ
దేవుడి అప్తపదులు, కృష్ణకాస్త్రీ గీతాలు,
శ్రీశ్రీ విప్లవ గేయాలు - ధ్వనితో సంగీ
తంతో భాషామాధుర్యంతో ఎంత చెప్పు
తామో, మాటల అర్థంతో అంతకన్నా
ఎక్కువ చెప్పుతాయి ఈ కల్పన కూని
పదాలు. 'కల్పన' లోని ప్రతి చిన్న కవిత
చాలా జాగ్రత్తగా పొందుపరచినట్టుగా
ఉన్నది.

కొన్ని కొన్ని సందర్భములలో పరిణతి, సమగ్రత, లోపించినట్లుగా అనిపించినప్పటికిని పాఠకునికి ఓ భావోద్వేగం కల్పిస్తుంది కాబట్టి ఎక్కువగా దృష్టిలోకి రావు.

కల్పనలోని కవితలు హృదయాన్ని ఆకట్టుకొని పరితలన మళ్ళీ మళ్ళీ చదవాల్సి అనిపించుతవి.

ఆదర్శానికి దారి చూపుతూ -

‘ఓదీపం తాను కరిగిపోతూ
ఎందరికో వెలుగు నిస్తుంది
ఓదూపం తాను తరిగిపోతూ
ఎందరికో ఆదర్శంగా నిలుస్తుంది’ 4
కీర్తి క ‘ఆదర్శం’

ఆత్మవిశ్వాసానికి ప్రతీకగా -

‘నమ్మకం నీలో ఉంటే
నడిసముద్రంలో చిక్కినా
నలుగురిలో నగునా నేనా
నలగవు నీ వెన్నటికి’ 9
కీర్తి క - విశ్వాసం.

నిరాశకు ప్రతీకగా -

‘సమాజ మనే సముద్రంలో
మంచి ముత్యాలకోసం
పడే పడే మునిగాను
చివరకు దొరికాయి గవ్వలు’ 20
కీర్తి క - గవ్వలు.

సామాన్యుల హృదయ బొన్నత్యానికి -

‘మదిలోని సౌందర్యం
బాహ్య జగత్తుకు అర్థంకాదు
సామాన్యుని బొందార్యం
సంపన్నులకే యిరుక’ 84 (అంతరం)

రామాయణ కల్పవృక్షము - మధ్యాక్కరలు

- శ్రీ జి. వి. యస్. యస్. సోమయాజులశర్మ, ఎం. ఏ.

శ్రీ లక్ష్మీనాథ సత్యనారాయణగారు మధ్యాక్కరలను మిక్కిటముగా రచించి యాంధ్రసాహిత్యములో వీనికిఁ బ్రత్యేక ప్రతిష్ఠను గల్పించిరి. ఆక్కరలు సంస్కృతాంధ్ర కర్ణాటభాషలలోఁ బ్రసిద్ధములు.

సంస్కృతము (జయకీర్తి)	తెలుఁగు (భీమకవి)	కన్నడము (నాగవర్మ)
1. మహాత్మరమ్	మహాక్కర	పిరియక్కరం
2. సమానాత్మరమ్	మధ్యాక్కర	దొరెయక్కరం
3. మధ్యమాత్మరమ్	వధురాక్కర	నడువణక్కరం
4. అంతరాత్మరమ్	అంతరాక్కర	ఎడెయక్కరం
5. అల్పాత్మరమ్	అల్పాక్కర	కితీయక్కరం.

ఆక్కరలో నూర్జ్యేంద్ర చంద్రగణములు వాడబడును.

గల నగణము లినుఁ; డింద్రుఁడు
నల నగ సల భరత లింక; న గగ నహ సలా
భల భగురు మలఘు సవ సహ
తల రల నవ నలల రగురు తగ లిందుఁ డజా !

(ఛందో 1.19)

అని యనంతామాత్యుని ఛందోదర్పణము.

‘వాత్సల్యం - మమత - అనురాగం
ఆనందం - శక్తి - దైవం
కనిపించని దూపాలు; కాని
మనసున చైతన్యం కలిగిస్తాయి’ 85
అదృశ్య రూపాలు.

ఇలా కవితలను చెప్పబంటూ పోతే ఎన్నో కుసుమాలు వాటి సౌరభాన్ని అందిస్తుంటాయి. ఎవరి జీవితం వారి చేతుల్లో వుంటుందనీ, ఎవరి జీవితంలోని కష్టసుఖాలకు, మంచిచెడ్డలకు వారే బాధ్యులు అనీ హెచ్చరిస్తున్నారు. ‘నూత్రధారి’ అను కవితలో ఇలా అంటున్నారు.

‘సుఖానికి నీవే ద్రవ్యపు
దుఃఖానికి నీవే ద్రవ్యపు

నీ బ్రతుకు బంగారాన్ని
పండించే బాధ్యత నీదే’

కవితాప్రపంచంలో విరిసిన ఈమందా రాన్ని, పారిజాతపు నుమధుర నువాసనలను స్వయంగా ఆస్వాదించవలసిందే.

ఈ శ్రుస్తకము కావలసినవారు శ్రుస్తకమువెలరు. 81 లు పంపించి వికాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్ అనుండి కాని, రచయిత్రి పేర 5-5-98, పాఠపాఠమూడు, మహబూబనగరుకు రాసి కాని తెప్పించుకోవచ్చును.

గల-వగణములు సూర్యగణములు. నల-నగ-సల-భ-ర-త
గణము లింద్రగణములు, నగ-న-న-సల-భ-భ-గురు-
ముఖ-స-స-న-తల-ర-న-న-నల-ర-త-గ-గణములు
చంద్రగణములు. మతంగ మహాముని 'బృహద్దేశ' లో వీనినే
రతి-మన్యథ-బాణ గణము అని పేర్కొనినాడు.

కర్ణాట లాక్షణికులు వీనినే బ్రహ్మ-విష్ణు-రుద్రగణము
అని పేర్కొనిరి.

గ-స-గ-ల-న గణములు బ్రహ్మగణములు.

మ-స-గ-ర-న-గ-త-స-భ-న-ల-గణములు విష్ణుగణములు.

మ-స-గ-ర-న-గ-త-గ-స-గ-భ-గురు-న-ల-గ-
ముఖ-స-గ-త-న-గ-త-స-ల-భ-న-ల-గణములు
రుద్రగణములు.

ఆంధ్రభాష యందలి సూర్యగణముల స్థానములోఁ
గన్నడములో బ్రహ్మగణములు; ఇంద్రగణముల స్థానములో
విష్ణుగణములు చంద్రగణముల స్థానములో రుద్రగణములు
వాడఁబడును.

జయకీర్తి, హేమచంద్రుఁడు మొదలగు లాక్షణికు
అక్కరల లక్షణములను వాడలేదు

పంప, నాగవర్మ, దుర్గసింహాది కన్నడ మహాకవు
అక్కరలను మిక్కిటగముగా వాడిరి.

ఇక మన యాంధ్రభాషలో క్రీ. శ. 893 కాలమునకుఁ
జేరిన యుద్ధమల్లుని బెజవాడ కాసనములో 5 మధ్యాక్క-
రలు గలవు. నన్నయ భట్టారకుడు భారతములో 38 మధ్యా
క్కరలను 1 మధురాక్కరను వాడినాడు. అరణ్య పర్వశేష
ములో నెఱ్ఱన 1 మధ్యాక్కరను 2 మధురాక్కరలను వాడి
నాడు. మిడికి సింగన వాసిష్ఠ రామాయణములో నొక
అల్పాక్కరను వాడినాడు. ఇంక శ్రీ విశ్వనాథవారు శ్రీమ
బ్రాహ్మయణ కల్పవృక్షములో 365 మధ్యాక్కరలను 53
మధురాక్కరలను 18 అంతరాక్కరలను 18 అల్పాక్కరలను
40 మహాక్కరలను వాడుటయే కాక 'విశ్వనాథ మధ్యా
క్కర' అను 1000 పద్యముల ప్రత్యేక గ్రంథమును స తరిం-
చిరి. విశ్వనాథవారి రామాయణ మధ్యాక్కరల కొక ప్రత్యే
కత కలదు.

సురరాజు సురరాజుగూడి-సూర్యతో నొడఁబడి మఱియుఁ
గర మొప్ప నిప్పట నాఱు-గణముల మధ్యాక్కరంబు
విరచింపఁ బంపెఁ బ్రావళ్య పఠయఁ గవిజనాశ్రయఁడు
సురుచిరంబుగను సుకబ్ధ-శోభితంబగు నట్లుగాఁగ.

అని కవిజనాశ్రయ అక్షణము. మధ్యాక్కరలోఁ బ్రతి
పాదమునందు 2 ఇంద్రగణములు 1 సూర్యగణము మరల
2 ఇంద్రగణములు 1 సూర్యగణము నుండును. నాల్గవ గణము
మొదటి యక్షరము యతిస్థానము.

ప్రబంధపరమేశ్వరు అరణ్యపర్వశేషములో-
అసదృశ తేజఁడు బ్రాహ్మ-కానీక సహితుఁడై కడఁగి
వసుమతియందు నధర్మ-వద్దలై యున్న మేచ్ఛులను
మసలక నిజశక్తిఁ జేసి-మడియించి భర్మంబు నిలిపి
వసునిభుం దొనరించుఁ బేర్చి-వాజి మేధము నిష్ఠయొప్పు.

(అరణ్య 4 310)

అని నాల్గవ గణము మొదటి యక్షరముపై యతి పాటించిరి. అనంతామాత్యుఁడు, విన్నకోట పెద్దన. చిత్రకవి పెద్దన,
యప్పకవి మొదలగు లాక్షణికులు చతుర్థ గణాద్యక్షరమునందే
యతిని నియమించిరి. కాని కాగనుకాసనులు -

ధరణిఁ జరాచర భూతసంఘంబు-తమ విషవహ్ని
మరగంబు లేర్చుచు నునికి కలిగి ప-యోరుహగర్భఁ

దురగ విషపేత జీవసంజీవ-నోపదేశంబు

కరుణఁ గాశ్యపునకు నిచ్చె నఖిలలో-కహితంబు పొంటె

(అది 2-185)

అని యొడవ గణము మొదటియక్షరముపై యతిని నిలిపిరి.

యుద్ధమల్లుని బెజవాడ కాసనములోఁ గూడ -

స్వస్తి నృపాంకుశాత్యంత వత్సల-సత్య త్రిశేత్ర

విస్తర శ్రీయుద్ధమల్లుఁ డనవద్య-విఖ్యాతకీర్తి

ప్రస్తుత రాజాశ్రయండు త్రిభువన-భరణుండు గకల

వస్తు సమేతుండు రాజసర్కి భూ-వల్లభుం డర్థి.

అని పంచమ గణాద్యక్షరముపైనే యతి వాడఁ
బడినది.

ఇట్లాది కవీంద్రుని యతి నియతి కాసనసమ్మతము
కాఁగా; శంభుదాసుని యతి నియమము లాక్షణిక సమ్మత
మైనది. విశ్వనాథవారి దృష్టిలో నన్నయ ఋషివంటివాఁడు.
నెఱ్ఱన సర్వమార్గేచ్ఛా విధాత్పుఁడు. కావున నిద్దఱి నియమ
ముల నాదరించి మధ్యాక్కరలలోఁ బ్రతి పాదమునందును
చతుర్థ పంచమ గణాద్యక్షరములపై రెండేసి యతులను
బాటించిరి. పరికింపుఁడు -

ఒకనాఁడు గౌతము నాశ్ర-మోద్యాన-మొనరంగఁ గాల్చి
యొకనాఁ డగ-న్యహోమార్చి-యొప్పని-యూఁది చల్లార్చి
యొకనాఁడు గాధేయువహ్ని-యొనుకలో-నుమిసి నెత్తురులు
మకిలియా నెఱచియు నించి-మత్తిలి-మంద్రు రాక్షసులు.

(బాల-అవతార. 47)

ఇది కల్పవృక్షమునందలి మొట్టమొదటి మధ్యాక్కర.

జనకుఁడు దశరథరాజు-చలితప-త్నములుగాఁ జూచు

వినయవస్త్రిరామనేత్ర వీధిఁగ-న్నించె దైవమాగ

తన తొడ నెక్కించుకొనియొ-దనయుని-దశరథరాజు

తనబిడ్డ యగుటకు స్వామి-తనలోనఁ-దాఁబొంగు అగుచు.

(యుద్ధ-శిష్యసంహార. 194)

ఇది కల్పవృక్షములోని చిట్టచివరి మధ్యాక్కర. అరణ్య కాండము నందలి జటాయుః ఖండములో సీతాపహరణ ఘట్టమున 17 మధ్యాక్కరలు; కిష్కింధా కాండములో సమీకరణ ఖండములో సుగ్రీవుఁడు వానరులకుఁ దూర్పుదిక్కును గూర్చి పరిచయముచేయు సందర్భములో 41 మధ్యాక్కరలు; యౌద్ధకాండములో సంకయ ఖండములో రావణునకు సారణుఁడు వానరసైన్యమును గూర్చి చెప్పు సందర్భమునందు 25 మధ్యాక్కరలు; ఉపసంహరణ ఖండములో సీత యగ్నిలోఁ బ్రవేశించిన ఘట్టములో దేవతలు ప్రత్యక్షమైనపుడు 12 మధ్యాక్కరలు వరుసగా వాడఁబడినవి.

స్రగ్ధరా మహాస్రగ్ధరలలోఁ బాదమునకు రెండేసి యతులు, మానినీ కవిరాజ విరాజితములలోఁ బాదమునకు మూడేసి యతులు, అయగ్రాహి అయవిభాతులలోఁ బాదమునకు నాల్గేసి ప్రాసయతులు నున్నను; యతికి యతికి మధ్య వ్యవధాన ముండును. కాని విశ్వనాథవారు మధ్యాక్కరలలో నాల్గవగణముపైన నైదవగణముపైన యతులు పాటించుటచే యతిస్థానములమధ్య నంత గా వ్యవధానముండదు. పాదమునకు రెండేసి యతులు వాడుచు నిన్ని మధ్యాక్కరల నొక్కమ్మడిగా రచించుట కత్తిమీఁద సాము వంటిదియైనను హేళిగాఁ బద్యములను నడపుట విశ్వనాథవారికే చెల్లినది. చతుర్థగణాద్యక్షరముపై యతి గలది యెట్లున మధ్యాక్కర; పంచమగణాద్యక్షరముపై యతి గలది నన్నయ మధ్యాక్కరలు; చతుర్థ పంచమ గణాద్యక్షరములపై యతులు గలది విశ్వనాథ మధ్యాక్కర అని పద్యమును జూచిన వెంటనే సులభముగా గ్రహింపవచ్చును.

‘విశ్వనాథ మధ్యాక్కర’ అను పేరుతో విశ్వనాథ వారు 10 శతకములు రచించిరి గాని యిందలి పద్యములలో నన్నయ ననుసరించి పంచమగణాద్యక్షరముపై నొక యతియే వాడఁబడినది.

శ్రీనీఁధి నివంగ! భక్తజనతతి-శ్రేయోఽనుషంగ!
మానాథ శరసంగ! ప్రాథ వృషభ రా-జ్ఞాద్యక్షరంగ!
త్యానూతన శతాంగ! సంగతోష్టిష-సారాంబు భంగ!
కూలాభిషంగ! శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

ఇందలి చతుర్థపాదములోఁ బ్రాసభంగము. అది యటుండనిండు. నన్నయ యెట్లునల లక్ష్యముల ననుసరించి పాదమునకు రెండేసి యతులను వాటించిన కల్పవృక్ష మధ్యాక్కరలే యన్వర్థనామధేయము గల ‘విశ్వనాథ మధ్యాక్కరలు’.

వివిధప్రాంతాల బ్రాహ్మణులు -

వారి ఆచారాలు

- శ్రీ దిగవల్లి వేంకటకవరావు, బి. ఏ., బి. ఎల్.

భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలలోనున్న బ్రాహ్మణుల ఆచారాలను గురించి పునహానగరము నందలి ‘సుధారక’ పత్రిక 1901 సం॥ జనవరి 1వ తేదీకల సంచికలో ప్రకటింపబడినది.

‘మహారాష్ట్ర’ములోని బ్రాహ్మణులకును ఇతరప్రాంతాల బ్రాహ్మణులకును ఆచారాలలో చాలా భేదము లున్నవి. బ్రాహ్మణులందరిలోను వేషభాషలు, ఆచారములు సమానముగా లేవు. అనేక భేదము లున్నవి.

వంగదేశ బ్రాహ్మణులు మత్స్యములను భక్షించెదరు. వారి ఇండ్లలో స్పర్శదోషము లేదు. కాశ్మీరదేశపు బ్రాహ్మణుల గృహములందు మహమ్మదీయులు, గృహకృత్యములను నిర్వహించెదరు. పంజాబు, కాశ్మీర బ్రాహ్మణులు, మాంసము తింటారు. పంజాబు బ్రాహ్మణులు అంగీలు ధరించి మంచము మీద కూర్చుండి భోజనము చేస్తారు. వారికిని మహమ్మదీయులకును వేషభాషలలో భేదములేదు. వారిలో కొందరు మాంసం తింటారు. కొందరు తినరు.

కాశీనగరములో కూడ్రస్పర్శ దోషము లేదు. ఘూర్జర బ్రాహ్మణులు కాపుటలమువారి యిండ్లలో జలపానము చేస్తారు. బొంబాయిలో కొందరు సారస్వత బ్రాహ్మణులు వైశ్యగృహములందు భోజనము చేస్తారు. బెల్గాము, ధార్వాడ్, మలబారు ప్రాంతాలలోని బ్రాహ్మణులు స్పర్శ దోషమును బాగా పాటిస్తారు. అది చాలా ముఖ్యమైన వలధర్మ మని ఎంచుతారు.

మలబారులోని నంబూదిరి బ్రాహ్మణులు దాక్షిణాత్య బ్రాహ్మణులతో భోజనము చేయరు. వారికి మికాళ జంతువులని పేరున్నది. ఆ దేశపు బ్రాహ్మణులు వాయవ్య స్త్రీలతో రమించెదరు.

రామేశ్వరములో స్పర్శదోషము లేదు.

మహారాష్ట్ర దేశస్థులలో విలంతువులు భర్తపోయిన పది పండ్రెండు సంవత్సరములవరకు తలవెండ్రుకలు తీయించుకొనరు. మహారాష్ట్ర దేశములోనే కొంకణస్థ బ్రాహ్మణస్త్రీలు భర్తపోయినవెంటనే తలను గొరిగించుకొంటారు. మహారాష్ట్ర దేశములో గృహస్థులకు, భిక్షువులకు భేదము లేదు. భిక్షువు

అంత గ్రామయాజ్ఞకులును అన్యోన్యము వివాహములు చేసికొంటారు. గాని ద్రావిడ బ్రాహ్మణులలో నీ యాచారము లేదు.

నంబూదిరీ బ్రాహ్మణులు త్రివిధముల యన్నమును తింటారు. నంబూదిరీలలో క్షేష్ఠుడు తన భార్యతో కాపురము చేస్తాడు. తక్కినవారు నాయరు స్త్రీలతో కాపురము చేస్తారు. ముట్టడ, ఎల్లెడ అను నంబూదిరీ కాఖిలవారి యిండ్లలో శస్త్ర చికిత్సలు చేస్తారు. వారికిని ఇతర నంబూదిరీలకును సంబంధ బాంధవ్యములు లేవు.

మార్కండే శ్రీమాలీబ్రాహ్మణులయంగు ఎవ్వరు పాశాహిత్యము చేయుదురో వారి యిండ్లను, నల్లే సింధువార, సారస్వత బ్రాహ్మణులందును విధవావివాహములు పూర్వకాలమునుండి చేసుకొనుచున్నారు. అవి ల్యాదా పట్టణమునుండి మూల రాజమహేంద్రునిచే నుత్తర హిందుస్తాన మునకు వేయమింది బ్రాహ్మణులు పంప బడినారు. వారందరును నొకే కాఖిల వారైనారు. వారిని బౌద్ధిశ్వ సహస్రము అంటారు.

గుజరాతులో నొక్కొక తెగలోనే, భిన్న దేశముల అధ్యయనం చేస్తారు. భారీలో కొందరు ఒకరితోనొకరు వినాహ సంబంధాలు చేయరు. ద్రావిడ బ్రాహ్మణులలో, ఆంధ్ర బ్రాహ్మణులలో నట్టి భేదములను కొందరు పాటింపరు.

గుజరాతు దేశమునకు గొడబ్రాహ్మణులు కొందరు వచ్చిరి. వారు మాంస భక్షులు త్యజించి కొన్నాళ్లు గుజరాతులో నిలిచిపోయిరి వారు పంచగౌడులలో చేరినవారా లేక పంచద్రావిడులలో చేరినవారా యని విచారింపబడిరి. కొందరు

(తరువాయి 18 వ పేజీలో)

‘తిమిరంతో సమరం - రచనా వ్యాసం’

- శ్రీ జి. నరసింహం, ఎం. ఏ.

ఆధునిక తెలుగు కవులలో కవితా శరధి దాశరథి. ఇతడు సమన్వయవాది. ఈ సమన్వయం ఇతని వ్యక్తిత్వంలోను, కవిత్వంలోనూ కనపడుతుంది. ఇటు ఉప నిషద్వాక్యాలు, అటు ఇఖ్ బాల్ విప్లవ గీతాలు ఇతనిలో సమన్వయ దృష్టిని కలిగించాయి. ఈ విషయాన్నే ఒకచోట -

‘గతమే జీవిత మనుకొని
వర్తమానమే వలదని
వెనక్కి నడిచేవారిని
వెక్కిరించు కోర్కె లేదు.

గతమంతా బూదివప్పు
కావాలి మనోజ్ఞ భావి
తిరుగబడం దని ఆరచే
విరుగువారి నిందింపను.

ఇవి రెండూ ఒక కత్తికి
అటూ ఇటూ రెండంచులు
నేమాత్రం రెండంచుల
సాము చెయ్యగలను రెండి.’

అని పేర్కొన్నాడు.

దాశరథికి సంప్రదాయ యుతమైన అభ్యుదయంమీద విశ్వాసం వుంది. దీన్ని సాధించడానికి విప్లవం రావాలి. అయితే అది కాంతివిప్లవం కావాలి. సాయుధ ఉద్యమంకన్నా భావోద్యమం గొప్పదని దాశరథి విశ్వాసం. నిజాం నిరంకుశ పాలనలో జీవచ్ఛవాలైన తెలుగుబాబుల్ని మేలుకొల్పడానికి పాటలు పాడాడు. కలకు రాచరికాన్ని కూలద్రోయడానికి పోరాటం సల్పాడు. దీంతో ఆగలేదు,

తన చుట్టున్నూ. దూరస్థంగానూ, వున్న అకాలి తనను కలవరపెట్టింది. ఆ కలవరింతలో అకాలిని అంతం చేయడానికి కలం అందుకున్నాడు అకలంలోంచి వెలువడ్డ కవితాధార కరవాలధారను మించింది బహుధా అకాలికి హేతునైన తిమిరంతో సమరం సాధించింది. 47 ఖండాల్ని వెలయించింది. అదే ‘తిమిరంతో సమరం.’ తిమిరం ఎన్ని విధాలుగానైనా వుండొచ్చు. దాన్ని ప్రతిఘటించే జీవలక్షణం సమరం. అన్ని ఖండికల్లోను అంతర్లీనంగా నూత్రైక్యం కనిపిస్తుంది. ‘తమసో మా జ్యోతి ర్గమయ’ అన్న ఋక్కు ఈ కవితకు మూలవాక్కు.

విశ్వమంతా వ్యాపించిన అకాలిలో
కవి తిమిరాన్ని చూస్తున్నాడు.

‘బంగ్లాదేశ్ నీకోసం వెదికింది
వియత్నాం నిన్ను పిలిచింది
అరబ్బు జనతా నీకై అలమటించింది
అఖిలజనం నీకై కలవరించింది.’

కవి ‘రావమ్మా కాంతమ్మా’ అని స్వాగతం పలుకుతున్నాడు. జగత్తంతా కాంతికోసం ఎదురు చూస్తుంది. ‘వలయాలు’ అన్న ఖండికలో

‘మనస్సులో వివరణయాలూ
ఈ వలయాలే విశ్వంలో హింసను
ప్రేరేపించినవి
ఈ వలయాలే రణజ్వాలకు
ఇంధనమై నిలిచినవి

జాతీయ సంస్కృతిక పరివర్తన

ఇది హిట్లరుతో పోలేడు,

యాహ్యతో పోలేడు.'

అంటూ నిరంతరం జ్వలిస్తున్న యుద్ధాగ్నిని తెలుపుతున్నాడు.

'నల్లకాణ్ణి హత్య చేసే తెల్లవాని

ప్రల్లదం వలె

చీకటి నామీద దాడిచేస్తున్నది.'

ఇక్కడ జాత్యహంకారం, జాతివైరుధ్యం తెలుస్తున్నది. ఇదికూడ తిమిరానికి మరోరూపం. దీపపు అంతర ప్రకృతిలో, తెల్లని చందమామలో, అందగత్తె మరుల్లో, మదాంధుని కళ్ళల్లో, అక్షుల మడుగుల్లో, ఈ తిమిరం చోటుచేసుకొని వుంది. మానవుడే ఈ గుండర ప్రకృతిని నరకంగా మారుస్తున్నాడు. ప్రణయ రంగంలాంటిభూమిని రణరంగం చేశాడు. అంతేకాదు. బ్రతుకు సింహాసనంమీద మృతికి పట్టంగిడుతున్నాడు. స్వర్గభామాన్ని సృశానంగా మారుస్తున్నాడు. మధువు లాలికేచోట రుధిరాన్ని పారిస్తున్నాడు. దీన్ని వారించడానికి కాంతి విప్లవ చైతన్యం రావాలి. మన మనస్సులు వికసించాలి. అన్న దాళరథి వాదం సమర్థనీయ

దాళరథి సంప్రదాయ భావననే సాధనంగా చేసుకొని సమరాన్ని సాగించాడు. ఒక్కొక్కచోట ఈ సంప్రదాయాన్ని ఛందస్సులో కూడ నిలిపాడు. 'బాల మయూఖ విజయం', 'చిరంజీవి నెహ్రూ' 'మధులహరి', 'నూక్తిముక్తకాలు', 'గుండెల్లో కోటిదీపాలు' మొదలైన ఖండికలు సంప్రదాయఛందస్సులో సాగాయి. 'పలాశ కనుమాలు' అన్న గేయంలో 'భిక్షోవీ రోహతి తరుః క్షిణోఽపుష్ప చీయతే పునశ్చంద్రః' (వృక్షాన్ని ఖండించినా తిరిగిపల్లవిస్తుంది. అలాగే చంద్రుడు క్షిణించినా మళ్ళీ వృద్ధిచెందుతాడు) చంద్రునికి కళాక్షిణత, కళావృద్ధి అన్నవి

హైందవ సంప్రదాయ భావనలు. ఇలాగే భవిష్యత్తుకు సమరమాజ స్వప్నాన్ని సత్యంచేయగల, నిత్యంచేయగల అత్యంత శక్తి స్వరూపిణి 'కాత్యాయని'. ఆశక్తిని వసించే కాలకంఠుడు' తా నట. ఈ కాత్యాయని కాలకంఠులు హిందూసంప్రదాయానికి ప్రతీకలు. సమాజంలోని గరళాన్ని స్వాయత్తం చేసుకోవా అని భావిస్తున్న ఈకవి నిజంగా కాలకంఠుడే.

'శోఽహం' అన్న ఖండికలో -

'నేను త్రేతాగ్నిలో ఒక అగ్నిని కర్షక కార్మిక, కవిశక్తులు కలిపి పెరిపి త్రేతాగ్ని అనువనేవాణ్ణి'

హిందూ సంప్రదాయపరమైన త్రేతాగ్నిల్ని కర్షక, కార్మిక, కవిశక్తులుగా భావిస్తున్నాడు. ఈశక్తులు మూడు సమాజానికి త్రయ్యర్థాల్ని సాధించి పెడతాయట. 'బాలమయూఖ విజయం' లో

'మరల రావణుడు దుడయించె ధరణిపైని
అంకిలో కాదు పడమటివంక ననిరి
నిక్కమా యని తలయూచి

దృక్కు సాచి

కాంచినాడను పశ్చిమాంగణమువైపు.

ఒక్క పదికాదు, కాదు కాచొక్కనూలు
లక్ష తలలున్న భీకర రాక్షసుండు
కోటిచేతులలో తుపాకులు ధరించి
రావినది యొడ్డునన్ తోచ రావణుండు.'

అంటూ తేటగీతంలో సాగిన ఈభావన సంప్రదాయాన్ని తేటపరుస్తుంది. ఈరావణుడికి లక్ష తలలట. ఇక్కడి రావణుడు దౌర్జన్య పతాకాన్ని ఎగురవేసిన అలెగ్జాండరుకు ప్రతీక. ఈ ప్రతీకలన్నీ దాళరథిలోని సంప్రదాయ ధోరణిని ప్రకటిస్తున్నాయి.

దాళరథి సమైక్యవాది. సమైక్యవాదు అందరూ నాలుక కడపడానికి జంకిన

రోజుల్లో సరాసరి ప్రజల్ని ఉద్యోగింబిత సాహసిక దిలడు.

'తెలుగుజాతిఒక్కటి, భరతమాతఒక్కటి ప్రపంచమే ఒక్కటి, శశిబింబము ఒక్కటి రవిబింబము ఒక్కటి, నవంబరు ఒక్కటి మనమంతా ఒక్కటి'

ఆయనలోని సమైక్యవాదం తెలుగు జాతిని చాటి, సమస్త భారతావని అంచులుమీటి, అంతర్జాతీయ సరిహద్దుల్ని అతిక్రమించి బ్రహ్మాండమువరకు సాగింది. వేర్పాటు ధోరణిని ఆయన వ్యతిరేకిస్తాడు.

'విడిపోవుట చెడిపోవుట పడిపోవుట

కలిసియుంట గలిచికోంట

వెలుగు విలువ లెగిసికోంట

కమ్మనినా తెలంగాణ తొమ్మిదిజిల్లాలేనా?
నిఖిలాంధ్రకు తెలంగాణ పర్యాయపడం
కాదా?

అఖిలాంధ్రకు తెలంగాణ అన్నది మారుపేరు కాదా? అని ప్రశ్నిస్తున్నాడు

'మీదేశం వేరైనా మీవేషం వేరైనా
మీ మనస్సు మా మనస్సు

కలిసి భావి ఉపముస్స'

జాతి వైరుధ్యాల్ని మరచి వుమ్మడిగా బ్రతకమని ఉపదేశిస్తున్నాడు.

దాళరథి అభ్యుదయవాది. ప్రపంచంలో ఎక్కడ మానవతా వాదానికి విజయం అభించినా అది తనదిగానే భావిస్తాడు. తన కవిత భవిష్యదభ్యుదయ లోకానికి రాచబాట కావాలి. ప్రగతిలేని భవిష్యత్తుకు స్వాగతం చెప్పలేనంటున్నాడు.

'రోగిని రాగిని చేయలేని నర్సులా
రేసులో గలుపొందలేని హార్సులా
కళకళలాడని ఖాళీ పర్సులా
జీవం లేని ఫీవర్సులా'

వస్తే భవిష్యత్తుకు స్వాగతం వలుక లేదు. అంటూ భవిష్యత్తు ఏలావుండాలో ఈవిధంగా భావిస్తున్నాడు.

అజ్ఞానాంధకారాన్ని అణగిస్తూ
అమాయకుల ఆక్రందనను తొలగిస్తూ
తనపదాహ దావాన్ని చల్లారుస్తూ
అతకాకవాద పికాచాన్ని హతమారుస్తూ
రావాలి భవిష్యత్తు'

ఈవిధంగా రకరకాల లోకభీకర తిమి
రాన్నుంచి విముక్తిని సాధింప గోరు
తున్నాడు.

పూలు పూయాలి, పూచి తీరాలి
వెలుగు రావాలి, వచ్చి తీరాలి
జయం కలగాలి, కలిగి తీరాలి
జనం బ్రతకాలి, బ్రతికి తీరాలి'

పూలు పూయడం, వెలుగు రావడం,
జయం కలగడం, జనం బ్రతకడం అన్నవి
దాశరథిలోని అభ్యుదయ భావాలు. ప్రతి
ప్రగతికామికి, ప్రగతిగామికి జయం కలు
గటం దన్నది ఆయన విశ్వాసం.

'జాలా త్రేతాన్ని జ్వలిస్తుంది,
చెతనాన్ని పరిస్తుంది'
దాశరథి ఆత్మిక జీవితంలో ప్రజ్వరిల్లిన
త్రేతాన్ని సమాజ క్రేయస్ఫుకై వెలిగి
పలికి వచ్చింది.

దాశరథి మంచి మనస్తత్వవాది. మని
షిలో మనస్సే స్వార్థానికి, అనర్థానికి,
పరమార్థానికి మూలం.

'మనస్సులో విషవలయాలు
ఈ విషవలయాలే విశ్వంలో
హింసను ప్రేరేపించినవి.

తిమిర అతడు ఏది అలవాటం
మనిషి మనసులోని తృష్ణాజాలం
ఈ మానని గాయాన్ని ఏమిచేయను
తృష్ణలను కవిత్వంగా ఏలా వ్రాయను?'

ఈ కవిత్వ హృదయ వేదనకు దర్పణం.
తృష్ణ మనోవైకల్యానికి కారణం. ఈ
సత్యాన్నే దాశరథి ఈకవిత్వంలో హజరు
చేసిచాడు.

'గుండెను రెండుగ చీల్చే
మొండితనం పనికిరాదు
మనసుల నేకం చేసే
మంచితనం కావాలి'

మొండితనానికి గాని, మంచితనానికి
గాని, మనస్సే మూలం. మంచిని పెంచాలి
మనం పెరగాలి అన్నది రచయిత ఆశయం.

తిమిరంలో సమరం ద్వారా కాంతి
విప్లవ చైతన్యాన్ని కలిగించడం రచయిత
పుద్దేశం.

'రానమ్మా కాంతమ్మా' అన్న ఖండికలో

'నీవు రావన్నాయి మోళ్ళు
నీవు లేవన్నాయి ముళ్ళు

నిజం నిజ మన్నాయి రాళ్ళు

నమ్మలేకున్నాయి కళ్ళు
ఇరవయ్యో శతాబ్దంలో, ఇంచుమించు
ముప్పాతిక గడచిపోతున్నా
పుచ్చిపోయిన కులాంతో

చచ్చిపోయిన మతంతో
తన్నుక చచ్చే మమ్మలనుఁ జూచి
భిన్నమై ఎన్నడూ రాననబోకు'

ప్రజాతంత్రము ఏర్పడ్డా అది ఒక
తంతుగానే మిగిలిపోయింది. కవులు సేవ
దీర్చుకొనేకాలం రాలేదు కాంతికాముకు
లైన కవులకు ఇది పరీక్షాకాలం. ఎన్నడూ
రాననబోకు అంటూ కాంతమ్మను కవి
అభ్యర్థిస్తున్న వైనం ఎంతైనా మనసున్న
మనిషిని కదిలిస్తుంది.

'ఆకాంతిని, ఆరాచకాన్ని
అన్నిటికల వ్యాపింపజేసే
ఆ విషయాలపై
దాడి చేయండి గళాలతో
ఆ విషవలయాలను
దండించండి కలాలతో'

అంటూ తనలోని కాంతి కాముకత్వాన్ని
వెల్లడిస్తున్నాడు.

దాశరథి పలుకులోని వాడితనం, భావ
నలోని వేడితనాన్ని పరవళ్ళు త్రొక్కి
స్తుంది. పద్యంగాని, గేయంగాని, వచన
గీతంగాని దాశరథి అంతరంగంలోనుంచి
తెలుపడ్డ ఒక ఉత్తుంగ తరంగం. అతని
కవిత్వంలో ఓజస్సు, ప్రౌఢి పదబంధ సం

ధానం; భావాభివ్యక్తికి దోహదకారులు.
తన కావ్యపయోజనాన్ని ఈ విధంగా
అవిష్కరిస్తున్నాడు.

'తిమిరంలో ఘనసమరం
జరిపిన బ్రతుకే అమరం
కవితా రేఖోపలయం
అవని కాంతి కది నిలయం.' అని.

(16 వ పేజీ తరువాయి)

పట్కర్మలలో ప్రతిగ్రహము చేసినవారిని
బహిష్కరించిరి ఆ కాఖం బ్రాహ్మణ
యిండ్లలో పోరోహిత్యము చేయదురు.
వారు జైనులకు గురువులుగా నుంటారు.

పంజాబులో గొడసారస్వత బ్రాహ్మ
ణులు హీనజాతి స్త్రీలను వివాహము చేసి
కొందురు. వారే వారికి ధర్మపత్నులు.
పంజాబులోని కొందరు గొడబ్రాహ్మ
ణులు వితంతువులను వేశ్యలవలె
చూస్తారు.

సింధు రాజపుత్రస్థానములలోని బ్రా
హ్మణులు, మాలాకార, నాపిత (మంగలి)
గృహములలో భోజనము చేస్తారు. వీరిక
బ్రాహ్మణత్వ మున్నదా ?

ఢిల్లీ ప్రాంతముల బ్రాహ్మణ స్త్రీలు
పురుషులతో సమానముగా వ్యవసాయపు
పనులు చేస్తారు మార్వారుదేశపు చరణ
బ్రాహ్మణులకు రాజపుత్ర స్త్రీలను వివా
హము చేసికొనుపద్ధతి యున్నది. నేపాల
దేశ బ్రాహ్మణులలోని వితంతువులును
వేశ్యలవలె ప్రవర్తింతురు. నేపాల బ్రా
హ్మణులు కూడ్ర స్త్రీలను వివాహముచేసి
కొనగా వారి సంతానము క్షత్రియు లని
వ్యవహరింతురు. వంగదేశములోని కులీన
బ్రాహ్మణులు పది పదునైదు ఇరువది నలు
వది మంది స్త్రీలకు వివాహమాడుదురు.
క్షీద్రబ్రాహ్మణులు కూడ్రులచేలి అన్నము
లింటారు.

రచయితలకు

ఒక సంచికకు మించి సశేషములుగా వచ్చు దీర్ఘరచనలు పంప
వలదని మనవి. పేజీకి ఒకవైపుననే పంక్తులు ఎడముకలిగి యుండునట్లు
అక్షరములు అతి విస్పష్టముగా నుండునట్లు వ్రాయఁదగును. వెనుకటి విడి
సంచికలు పంపుడని కొందఱు వ్రాయుచున్నారు. అది అంత తేలికకాదు.
నిర్ణీతములైన తేదీలలోనే పోస్టులు కన్పెషను ఉండునుగాని తరువారే ఉండ
దని గమనింప గోరిక.

- సంపాదకుడు.

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు, విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

రిటైర్డ్ తెలుగు లెక్చరరు, వి. టి. జి. కాలేజి,

ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్),

రాజమండ్రి-1.

